

KJELL ARNE MORLAND

LUTHERSK LIV

I DAG

HEFTE 2: DÅP, NATTVERD OG DØD

HEFTE 1: SKRIFTEN ALENE | HEFTE 3: FRIHET OG GODE GJERNINGER | HEFTE 4: NI LIVSNØKLER

Revidert og utvidet utgave, juli 2017

Illustrasjoner: Ragnhild Morland

Copyright: Kjell Arne Morland

Ingen må publisere noe av stoffet uten avtale med forfatter

Luthersk liv i dag

Hefte 2:

Dåp, nattverd og død

Inspirasjon fra tre prekener fra 1519

Innhold:

Innledning s 7

Felles innledning til alle heftene
Innledning til dette heftet spesielt

Kap 1: Dåpens doble betydning. En hjelp til å *tolke* livet s 13

Innledning s 13

To merkedager
 To fotomotiv
 To skrifter til inspirasjon
 En dobbel pakt
 Jesu dåp som dobbelt forbilde

A. Det tvetydige vannet s 17

B. Dobbelt betydning s 19

Ny fødsel
 Kampen

C: Troen s 24

Troen i kampen
 Troen på løftet

Avslutning s 28

Kap 2: Nattverdens doble fellesskap. En hjelp til å *leve* livet s 31

Innledning s 31

Raster og fellesskap på tur
 To bibelske turer
 To skrifter fra Luther
 To sakramenter før døden

A: To hovedtegn s 35

B: Det doble fellesskapet s 37

Fellesskapet med Kristus

Fellesskapet med de hellige

C: Troen s 41

To ytterligheter

Troen kan være svak....

... men troen må ville ta i mot!

D: Flere tegnhandlinger s 45

Kap 3: Dødens fire smerter. En hjelp til å ta avskjed med livet s 49

A. Den fysiske smerten s 50

B: Den mentale smerten s 52

C. Den sosiale smerten s 52

D. Den åndelige smerten s 54

Trøstens fundament

Trøstens innhold

Litteratur s 61

Tips til gruppesamtale s 62

Innledning

Felles innledning til alle heftene:

Jeg har skrevet fire hefter som er preget av stor takknemlighet for den lutherske arven, fordi den er en vital 500-åring som fortsatt har mye å gi oss. Takknemligheten gjelder ikke det faktum at vi har lutherske kirkesamfunn i mange av verdens land. De kunne vi klart oss foruten. Luther selv ønsket å reformere kirken innenfra, slik at datidens kirke tok opp i seg den fornyelsen han stod for. Det beste hadde nok vært at pavekirken den gang tok opp i seg så mye av Luthers innsikter at det ikke ble nødvendig med noen kirkesplittelse. Men slik gikk det dessverre ikke.

En 500-årsmarkering mot mange odds

Siden partene ikke klarte å komme til enighet for 500 år siden, er på mange måter naturstridig at den lutherske arven fortsatt lever i store kirkesamfunn. Den var nemlig truet på svært kritiske måter mange ganger i starten.

Det var i årene 1517 til 1521 at Luther la grunnlaget. Det begynte med at han offentliggjorde 95 teser mot avlatshandelen på kirkedøren i Wittenberg den 31. oktober 1517. Det fortsatte med at han utgav tallrike skrifter med sine nye bibeltolkninger, viet ulike temaer. Han stod også offentlig fram med sine synspunkter i flere disputaser. Det fikk en foreløpig avslutning med at han ble truet av paven med bannlysning i juni 1520, ble ekskommunisert av paven i januar 1521 og deretter lyst fredløs av riksdagen i Worms i april 1521. Da skulle man tro at opprøreren Luther var kneblet og kom til å bli henrettet som kjetter.

Men Luther ble reddet av at venner bortførte ham til et skjulested på Wartburg. Da han stod fram igjen etter et år, kunne han virke i den eneste området av Tyskland som ikke hadde anerkjent bannlysningen, og keiseren var heldigvis opptatt med å krige på andre fronter.

Men så ble det kritisk igjen mot slutten av Luthers liv. Nå var det blitt uforsonlig splittelse mellom hans kirkefelleskap og de reformerte kristne, og dessuten var keiseren ferdig med krigene på andre fronter, og kunne gjøre sitt til å gjenopprette kirkelig orden i Tyskland. En særlig kritisk fase kom like etter Luthers død. Allerede i mai 1547 erobret keiseren Wittenberg, og kunne markere seieren ved å gå inn i slottskirken der Luther var blitt begravd året tidligere. Nå hadde han muligheten til å sverte Luthers ettermæle for all framtid. Han ble rådet til å gjøre det som ble gjort med John Wyclif i 1428 og som skulle bli gjort mot Martin Bucer i 1554: Han kunne beordre at Luthers lik ble gravd opp igjen, slik at de kunne brenne ham på et offisielt kjetterbål og dermed sverte ettermælet hans på en sterk måte: Da ville Luther kommet på listen av de vranglærerne som hadde blitt bannlyst og henrettet som kjettere. Det ville vært vanskelig å føre videre den teologiske arven hans dersom det hadde blitt fullført. Men keiseren avstod heldigvis fra denne markeringen. Heller ikke det neste hundreåret med mange religionskriger klarte å utrydde lutherdommen. Dermed kunne den vokse videre i frihet like til vår tid. Den lutherske arven overlevde. Ikke bare i strengt lutherske kirker, men sterkere eller svakere i nesten 8200 ulike kirkesamfunn som utgjør 800 millioner døpte!

500-årsmarkering i de neste fem år?

Det var altså de fem årene fra 1517 til 1521 som var de avgjørende for utformingen av den lutherske arven. Dersom markeringen av dette jubileet skulle begrenses til høsten 1517, ville det blitt en markering som neppe setter varige spor i oss. Det er lagt opp til å markere både

- de *virkningene* reformasjonen fikk for samfunnslivet. både i forhold til *samvittighetsfrihet og demokrati*,
- det viktigste *innholdet* som Luther bar fram, nemlig budskapet om den nådige Gud som rettferdiggjør syndere ved tro, uten egne fortjenester,
- eller den *inspirasjon* som Luthers tenkemåte kan ha på aktuelle *utfordringer i samtiden*, slik som kampen for menneskeverd og skaperverk.

Men den som vil la seg prege dypere av arven fra Luther, bør ta seg bedre tid og begynne et annet sted. Det er viktig å framheve det som er selve *hoveddrivkraften* i Luthers arbeid: *Skriften alene er norm for kirken*. Alt som fremmes av teologi og læreutsagn, skal kunne begrunnes ut fra det som står der. Det er bare det som er klart omtalt i Skriften som er bindende for kirken. Det som ikke står omtalt der på en klar måte, er man fri til å gjøre eller la være å gjøre ettersom man finner det fornuftig og tjenlig. Det er mye som faller på plass dersom man har dette som et konsekvent utgangspunkt. Dette aspektet blir ikke klart markert høsten 2017, men det kan bli gjenstand for mye ettertanke i årene etter. Kanskje kan det være studietemaer både i fellessamlinger og bibelgrupper i noen semestre framover?

Fire hefter om "Luthersk liv i dag"

Jeg har valgt å la ettertanken fordeles i fire ulike hefter. Det skyldes at jeg har hatt glede av å "modernisere" fem av Luthers hovedskrifter, slik at de kan berike troslivet i dag på en mye mer direkte måte enn ved å gjengi dem slik han skrev dem. Han skrev inn i sin tid, og spisset budskapet inn mot det som var aktuelle utfordringer den gangen. De samme anliggende kan utfordre oss i dag, men nå har vi andre livsopplevelser som gjør det naturlig å la horisonten bli videre.

Det *andre* heftet har tittelen: *Dåp, nattverd og død. Inspirasjon fra tre prekener fra 1519*. Luther offentliggjorde dette året flere prekener, men jeg har valgt ut de viktigste, nemlig de om dåpen, nattverden og døden. Det var naturlig for ham å betone klart hva dåpen og nattverden kan gi av hjelp til kristent liv, siden det var disse to sakramentene han satt igjen med etter å ha avvist at konfirmasjon, ekteskap, skriftemål, ordinasjon, og den siste olje skulle regnes som sakramenter. Det var bare dåpen og nattverden som hadde både et synlig tegn og et klart løfteord fra Jesus knyttet til seg. Dessuten var det viktig for ham å trøste kristne i møte med døden, fordi datidens teologi hadde malt fram så mange ubibelske skremmebilder av hva som da kunne skje.

Det *tredje* heftet har tittelen: *Frihet og gode gjerninger. Inspirasjon fra to skrifter fra 1520*. Luther skrev flere større skrifter dette året, som gjerne regnes som

hans reformatoriske hovedskrifter. Jeg har valgt ut to av dem. Hans mest berømte skrift er nok skriftet "*Om den kristne frihet*", mens det like viktige skriftet "*Om de gode gjerninger*" med urette vanligvis ikke regnes med blant hovedskriftene. Også hovedsynspunktene i disse fortjener å presenteres i en bredere ramme som passer for vår tid.

Det første heftet har tittelen: *Skriften alene. Inspirasjon fra Luthers hovedsak.* Her behandler jeg selve grunnlaget for at Luther kunne skrive disse og andre skrifter slik han i sin tid gjorde det: Det var helt avgjørende for ham at Skriften alene er norm i kirken. Alt som forkynnes og læres må måles mot det som står der. Jeg forsøker å leve opp til dette ved at de utvidelsene jeg gir Luthers prekener og skrifter, har klar bibelsk forankring.

Det siste heftet har tittelen: *Ni livsnøkler. Inspirasjon fra tjue lutherske skrifter.* I stedet for å skrive mange hefter om viktige temaer, med tilsvarende dybde som i de tre første, samler jeg det som jeg anser for det viktigste på en mer kortfattet måte til sist. Nå er skrifter fra hele livet hans i blikkfeltet. Her har jeg også noen kritiske kommentarer til Luther, både når det gjelder framstillingsformen hans og særlig behandlingen av jødene.

Det går an å lese denne boken ved å begynne med det som er mest oppbyggelig: Prekenene og hovedskriftene i hefte to og tre. Så kan man vende seg til de mer teoretiske heftene først og sist, for å gjøre seg kjent med de viktige prinsippene i den lutherske arven.

Jeg har ingen skrupler med å sette Luthers tanker inn i et utvidet rammeverk. Han skriver selv i sin *Annen Salmeforelesning* fra 1519:

"Ikke noe menneske har noensinne talt slik at det på alle punkter er blitt forstått av alle... Derfor sømmer det seg for meg uten videre å tilstå at jeg ikke vet om jeg har eller ikke har den rette forståelse av Salmene, selv om jeg ikke tviler på at det jeg fremfører er en sann forståelse... Selv ser jeg noen ting som ikke ble sett at den velsignede Augustin, men vet samtidig at mye annet senere vil bli sett som jeg ikke ser. Hva annet står da igjen som utvei enn gjensidig å hjelpe hverandre?... Der er grader både i det å leve og i det å handle, hvorfor ikke da også i det å forstå?" (s106).

Jeg må si det samme om min egen forståelse av både Skriften og Luther. Jeg har lest mer i Bibelen enn i Luthers skrifter, der jeg bare er en "Luther i utvalg"-leser. Likevel har jeg funnet så mye inspirasjon begge steder at jeg har funnet det bryet verd å dele den med andre på en så klar måte som jeg kan make det. Andre har gjort det på sine måter. Så utfordrer jeg hver enkelt leser til å ta til seg det som han eller hun finner meningsfullt.

Innledning til dette heftet spesielt

I 1519 skrev Luther flere prekener for folk flest om sentrale sider ved kristent liv. De ble trykket opp og lest rundt om i hjemmene. Tre av dem handlet om dåpen, nattverden og døden. Derfor har jeg bestemt meg for å skrive tre "prekener" om de samme temaer 500 år etterpå, men nå med et mye bredere temafelt. På samme måte som Luther gjorde det, kommer jeg til å nummerere de ulike avsnittene etter hvert som de tar for seg nye poeng.

Det kristne livet starter i dåpen, og i 1519 skrev Luther «*En preken om dåpens hellige ærverdige sakrament*». Den ble mye lest, og den åpnet øynene for hvordan dåpen kan være en modell for det kristne livet. Den er en begynnelse på den daglige kampen som består i å drukne synden i oss og heller leve det gode livet med Guds hjelp. Denne kampen pågår helt til vår jordiske død avslutter den, siden døden på en endegyldig måte dreper synden, slik at vi kan stå opp til det evige livet. Vi ser altså at Luther spisser budskapet mot det som var et følt problem på hans tid. Men ti år etterpå skrev han om dåpen i sin *Store katekisme*. Der har han et annet perspektiv på dåpen som jeg også ønsker å ta med meg.

Når jeg skriver en tilsvarende preken for vår tid, synes jeg det er på sin plass å ha et bredere perspektiv, slik at skikken med barnedåp kommer mer til sin rett, uten at det fritar fra den kampen som Luther var så opptatt av å betone. Dette utvidede perspektivet blir selvsagt også forankret i Bibelens ord.

Det kristne livet fortsetter med å gjøre bruk av den hjelpen som nattverden kan gi, og i 1519 skrev Luther også «*En sermon om Kristi legeme og om broderskapene*». Her frigjorde han nattverden fra mange skikker som den gangen skygget for dens egentlige budskap. Han spisset det til mot noe som ikke er så aktuelt for oss, nemlig i en utfordring til at alle hellige fellesskap som fantes på den tiden, skulle vektlegge omsorgen for andre mer enn åndelige opplevelser for egen del. Ti år etterpå skrev han om nattverden i sin *Store katekisme*. Der har han et smalere perspektiv som setter tilgivelsens gave mer i sentrum, og det må vi også få med oss.

Når jeg skriver en tilsvarende preken for vår tid, synes jeg det er grunn til å være mer strukturert enn det som Luther er, samtidig som jeg anvender et bredere perspektiv enn ham. Men hovedsakene hans er like tydelige i det som jeg skriver.

Livet her på jorden slutter med døden, og i 1519 skrev Luther også «*En preken om det å forberede seg på å dø*». Den skrev han for å trøste alle kristne slik at de kunne ha frelsesvisshet når de lå på dødsleiet. Han er så vidt innom de jordiske sidene ved døden, men vier det aller meste av skriftet til å imøtegå den frykten som kristne kunne ha fordi de hadde vrengebilder av både døden, synden og fortapelsen. Disse bildene bruker Satan for å frata kristne trosvissheten, mens Luther gir sine motbilder som skal skape en trygg tro, og han oppfordrer til bruk av sakramentene, særlig skriftemål og nattverd.

I dag er det neppe slik at tilsvarende vrengebilder skaper uro hos de fleste kristne. Det er nok andre sider ved døden som gjør at vi skyver tanken på den unna så godt vi kan. I tillegg til den åndelige smerten som Luther er opptatt av, kjenner vi på både en fysisk, en mental og en sosial smerte. Dessuten prøver mange å døyve den åndelige smerten ved å fornekte fortapelsens realitet. Derfor tar jeg inn alt dette i tillegg til trøsten som Luther gir.

Jeg har skrevet tre "prekener" som inneholder mange viktige poeng. Heftet kan selvsagt leses i ett i løpet av noen timer. Men det egner seg nok bedre til å leses porsjonsvis over lengre tid, slik at stoffet kan få anledning til å synke inn med tid til ettertanke. Den som trenger tips til hvordan heftet kan brukes i bibelgrupper, finner det helt til sist i heftet.

Dåpens doble betydning

En hjelp til å *tolke* livet

Innledning

To merkedager

Den første merkedagen i livet mitt, var *fødselsdagen*: 25. september 1955. Det var en søndag, og jeg ble født inn i en familie der mor og far var fulle av glede over å ha fått sitt første barn. Jeg fikk vokse opp under trygge forhold, og kunne erobre verden skritt for skritt med alle de gleder og utfordringer som livet kunne by på. Jeg feiret 50 og 60 årsdagene mine med store selskap i takknemlighet til Gud for det livet han gav meg, og for de velsignelser han har gitt meg opp gjennom årene. Det er godt å være *Guds skapte barn* i hans skapte verden. Men livet har også hatt sine utfordringer som jeg har måttet lære meg til å takle på best mulig måte.

Den andre merkedagen i livet mitt, var *dåpsdagen*: 30 oktober 1955. Jeg kan aldri huske at jeg har feiret den på en tilsvarende måte. Det vanligste er at jeg ikke ofrer en eneste tanke på at det er dåpsdagen min i dag. Men likevel tror jeg at det er like viktig dato i livet mitt! Det var den dagen jeg ble tatt inn i Guds kirke som *Guds frelste barn*. Jeg vet om de som markerer dåpsdagen like sterkt som fødselsdagen. Dåpsattesten er like viktig som fødselsattesten. Fødselen setter oss inn i en verden som utfordrer oss til å mestre livet så godt som mulig. Dåpen kalles ofte en ny fødsel, fordi den setter oss inn i et Gudsforhold som utfordrer oss til å gi det skapte livet en ny dimensjon. Det er det verd å tenke over med jevne mellomrom.

To fotomotiv

Jeg har dessverre ikke noen fotobilder fra dåpsdagen min. Det var ikke så vanlig å ta

slike for 60 år siden. Men som prest vet jeg hvilke to motiver de aller fleste passer på å få med seg.

Det ene motivet stiller vi opp til etter at gudstjenesten er ferdig. Da stiller presten seg opp sammen med familie og faddere ved døpefonten mens kameraene knipser. På disse bildene ser vi et lite dåpsbarn som ikke forstår noe av det som foregår. Det er omgitt av voksne som er i stand til å forstå mer. En gang var du og jeg det vesle barnet. Nå hører vi til de voksne som omgir våre barn og barnebarn. Da må det være et mål for oss å forstå mer av betydningen av den vakre seremonien.

Det andre motivet stjeler fotografene seg til å ta underveis, både i kirken og på festen etterpå. Det er et nærbilde av barnet i dåpskjolen. Som regel er den hvit og altfor lang. Det har symbolsk betydning. Kjolen er altfor lang fordi barnet skal ha noe å vokse i. Det er meningen at det selv skal vokse inn i troen slik at det forstår hva dåpen innebærer. Den hvite kappen minner om at det store målet som dåpslivet har: Vi er døpt til å høre til i den store hvite flokken i Guds evige rike (se Åp 7,9). Da må vi kjempe kampen i "den store trengsel" slik at vi seirer i den (se Åp 7,14). Den hvite dåpskjolen spenner altså en bue over hele livet: Dåpen er starten på et liv i kristen vekst og kristen kamp som skal ende med full seier i det evige livet etter døden. Dette vil jeg utdype i denne prekenen.

To skrifter til inspirasjon

Dagen etter dåpsdagen min, er den *31 oktober*. Da bringes tankene 500 år bakover i tid til året 1517, fordi det var på denne datoen at Luther etter sigende spikret opp sine 95 teser mot avlatshandelen på kirkedøren i Wittenberg. Det ble starten på reformasjonen. Jeg levde altså min første hele kristendag på det vi kaller *reformasjonsdagen*. Derfor er det naturlig for meg å vende meg til Luther for å lære hva dåpen kan bety i livet mitt. Heldigvis skrev han i 1519 en preken om dette: *En preken om dåpens hellige ærverdige sakrament*. Den har jeg lest og latt meg inspirere av. Det har jeg også av det han ti år senere skrev om dåpen i sin *Store katekisme*.

Luthers tanker om dåpen var svært radikale i hans samtid. Han hadde studert Skriften i mange år, og funnet fram til *at evangeliet om rettferdiggjørelse ved tro*

alene var selve nøkkelen til å forstå budskapet der. Alt måtte tolkes i lys av dette sentrum, også dåpen. Luther henviste til Skriftens ord som grunnlaget for det han forkynte. Det vil også jeg gjøre. Jeg lar meg ikke bare inspirere av det Luther skrev, men også av det som jeg leser i Bibelen. Da tenker jeg at jeg ikke bare blir veiledet av et klokt menneskes tanker, men av Guds egne tanker om dåpen.

En dobbel pakt

Luther betoner at dåpen er en pakt mellom Gud og oss mennesker. Det er en handling som forplikter begge parter like sterkt. Gud forplikter seg til å bistå oss på alle vis gjennom livet. Vi forpliktes til et liv i tro og lydighet.

Luther skriver om *Guds forpliktelse*: «Dåpens ærverdige sakrament hjelper deg på den måten at Gud der forbinder seg med deg og blir ett med deg i en nådefull og trøsterik pakt... Han heller i deg sin nåde og sin hellige Ånd... Derfor må man ganske freidig og fri holde seg til dåpen, og holde den opp mot all synd og samvittighetsfrykt – og ydmykt si: «Jeg vet godt at jeg ikke har noen rene gode gjerninger. Men jeg er døpt, og i dåpen har Gud, han som ikke kan lyve, forbundet seg med meg med løfte om ikke å tilregne meg min synd, men drepe og utslette den»» (start pkt 9 og slutt pkt 12).

Luther skriver også om det som *vi forpliktes til*. Siden vi ikke er syndfrie så lenge vi lever det skapte livet, forpliktes vi til å føre en stadig kamp: «Dernest forplikter du deg til å holde fram på denne måten, og hele livet, helt fram til døden, stadig mer og mer drepe din synd... For der dette ikke skjer, der vi ikke lider og blir oppøvd, der overvinner den onde natur mennesket, slik at dåpen blir det til ingen nytte, det faller i synd og blir et gammelt menneske som før» (pkt 9).

Av disse to forpliktelsene er det Guds forpliktelse som er den avgjørende, for han forplikter seg til å gi oss den kraften vi trenger for å kjempe kampen, så lenge vi åpner oss for hans gaver i tro.

Jesu dåp som dobbelt forbilde

Jesus ble døpt av døperen Johannes lenge før den kristne dåpen ble til. Likevel skjedde det fire ting på dåpsdagen hans som kan være forbilder på hva den kristne dåpen skulle bety: Jesus sa før dåpen at han lot seg døpe for å oppfylle all rettferdighet, og etter dåpen kom det tre tegn fra himmelen.

Døperen Johannes var i slekt med Jesus, og visste godt hvilket prakt eksempelar på fromhet Jesus var. Derfor ville ikke Johannes døpe ham, men lot seg likevel overtale da Jesus sa: «La det nå skje! Dette må vi gjøre for å oppfylle all rettferdighet» (Matt 3,15). Jesus gjorde nemlig dåpen til selve starten på sin livskamp for å frelse oss mennesker. Han skulle vinne den endelige seieren over syndens makt. Da startet han opp med å solidarisere seg med oss syndige mennesker, ved å la seg døpe slik angrende og syndige mennesker gjorde på den tiden. Dåpen er også for vår del starten på en livslang kamp mot synden.

Da Jesus var blitt døpt, skjedde det ifølge Matt 3,16-17 tre tegn som også peker fram mot det som skjer i vår dåp: Det står at himmelen åpnet seg, som et forvarsel om at himmelen åpner seg for alle som lar seg døpe. Det står vidare at Guds Ånd kom ned over Jesus som en due, som et forvarsel om at Ånden blir gitt til alle som lar seg døpe. Til sist sies det at en røst fra himmelen sa: *Dette er min Sønn*. Selv om det ikke lød noen slik røst fra himmelen da vi ble døpt, var det en prest der som sa at Gud har gjort oss til sine barn. Det som den gang ble gjort for Jesus og sagt til ham, det har dåpen sørget for at ble gitt også til oss og sagt til oss.

Når Luther utdyper hva dåpen betyr for oss i praksis, har han en pedagogisk tredeling som jeg vil følge: Først må vi se på selve *tegnet*, nemlig vannet. Dernest må vi se på hvordan tegnet peker mot bestemte *betydninger*, før vi tar opp at disse betydningene utfordrer oss til å *tro* på og leve i dem. Som Luther i sin tid gjorde det, vil også min preken bli inndelt i nummererte avsnitt etter hvert som det ene poenget følger det andre. Sitater fra Luthers preken markeres i parentes med henvisning til punkter fra han egen nummerering, som er annerledes enn min.

A. Det tvetydige vannet.

1. Det er neppe tilfeldig at dåpen skjer med vann som tegn. Det har en tvetydig betydning for oss mennesker. Vann er på den ene siden livsviktig for alt liv: Vi kan leve i flere uker uten å ta inn mat. Men uten vann klarer vi oss ikke lenge. Vannet kommer til oss som en gave ovenfra, fra Guds himmel. Vann kan på den andre siden også være farlig: Når stormen herjer på havet, risikerer man å drukne. Når flommen brer seg ut over åkerlandet, er det en stor katastrofe. Vann er det viktigste vi har, men vann er samtidig noe av det mest truende som finnes. Vann kan knyttes til både liv og død.

2. Når vannet ble øst over hodet vårt en gang i en kirke her til lands, synliggjorde det *livssiden* ved dåpen. Vi var født noen måneder tidligere, og da tok tilværelsen i det trygge fostervannet slutt. Vi måtte leve uten den beskyttelsen som det hadde gitt oss i ni måneder. Da var det fint å bli tatt imot av et nytt vann som beskytter på en annen måte, nemlig Guds vann fra himmelen. Når det øses over et barnehode, synliggjør man en viktig side ved dåpen, nemlig at den er en ny fødsel. Gjennom fostervannet ble man født inn i den skapte verden til det vanlige livet. Gjennom dåpsvannet blir man så født inn i Guds verdensvide familie til det kristne livet. Dermed får man en tilhørighet til det fellesskapet av mennesker som lever av Guds nåde.

3. På gresk bukes ordet «baptismos» for dåp. Det ordet betyr at man dukker noe helt ned i vann, slik at vannet går sammen over. Slik synliggjøres også *dødssiden* ved vannet. Derfor er det mest i samsvar med Bibelens ordbruk å døpe voksne og barn slik at man dukker dem helt ned under vannet, og så trekker dem opp igjen. Slik gjorde man det ved barnedåp her til lands til langt ut i middelalderen. Men for å unngå at barna pådro seg alvorlig sykdom i kalde kirkerom, gikk man over til overøsning. Den gamle skikken lever likevel fortsatt i mange kirkesamfunn som praktiserer voksendåp, og den er ganske vanlig på misjonsmarkene. Denne måten å

døpe på synliggjør en annen viktig side ved dåpens betydning, nemlig at den innleder den store livskampen, der det gjelder for oss å dø fra det onde og leve for det gode. Selv vi som helt konkret ikke er døpt på denne måten, kan tenke oss at vi like gjerne kunne ha blitt det, slik at vi også kan ta til oss den betydningen den åpner for.

4. Gud har altså valgt å pålegge alle kristne å gjennomgå en rite der helt konkrete mennesker møter helt konkret vann. Denne riten åpner for Guds frelse. Jesus sier: "Gå derfor og gjør alle folkeslag til disipler. Døp dem!" (Matt 28,19). Jesus sier også "Den som tror og blir døpt, skal bli frelst" (Mark 16,16). Det kan synes merkelig at noe så alminnelig som vann kan bringe oss i kontakt med noe så guddommelig. Luther skriver om dette i sin *Store katekisme*: Dåpen "er ikke bare ganske alminnelig vann, men vann som er tatt opp i Guds ord og bud og dermed blitt hellig. Det er altså ikke annet enn guddommelig vann, ikke fordi vannet i seg selv er edlere enn annet vann, men Guds ord og bud kommer i tillegg... Derfor er det ikke bare naturlig vann, men guddommelig, himmelsk, hellig og salig vann - og hvordan en nå ellers kan lovprise det. Alt dette er det på grunn av Ordet, som er et himmelsk, hellig ord som ingen kan prise nok" (SK s 319).

5. Dåpen er så tydelig påbudt at vi er ulydige mot Gud dersom vi lever hele voksenlivet uten å la oss døpe, og da forakter vi hans gode gave. Vi burde la oss døpe så tidlig som mulig, og la barna våre få del i det så tidlig som mulig. Dersom det skulle trues av sykdom, kan vi foreta nøddåp. Dersom vi ikke skulle rekke å døpe det, kan vi trøste oss med at Gud er så glad i alle skapte mennesker at han kan frelse oss uavhengig av dåpen, når han ser at vi selv ikke er ansvarlige for at den ikke fant sted. Gud har ikke bundet seg selv til dåpen, selv om han har bundet oss til å gjennomgå den så sant vi får det til.

B. Dobbel betydning

Ny fødsel

6. Når vi ser en barnedåp i kirken, kan vi tenke på at det engang var vi som fikk vannet øst over hodet vårt tre ganger. Vi ble døpt til Faderens, Sønnens og Den hellige ånds navn, altså til å høre til hos den treene Gud. Det er som *en ny fødsel*. Paulus skriver at dåpen er «badet som gjenföder og fornyer ved Den hellige ånd...så vi skulle bli rettferdige ved hans nåde, og bli arvinger til det evige liv, som er vårt håp» (Tit 3,5.7). Jesus sier: «Den som ikke blir født av vann og Ånd, kan ikke komme inn i Guds rike» (Joh 3,5). Ved den første fødsel ble vi et jordens menneske som hører til i en vanlig familie, lokalsamfunn og folkeslag. Ved denne andre fødselen ble vi et Åndens menneske som hører til i Guds familie, både i en lokalkirke og den verdensvide kirken, og som ser fram til å komme helt fram til det evige livet i Guds rike.

7. Som en døpt kristen har jeg altså en *dobbel tilhørighet*. Den ene kan jeg se med øynene mine og erfare daglig. Den er virkelighet på en slik måte at jeg aldri er i tvil om hvem jeg hører til hos. Den andre er usynlig for øyet, og kan bare erfares gjennom troens tillit. Dette er en tilhørighet som det er lett å glemme. Det vanlige livet kan leves uten at jeg bryr meg om tilhørigheten hos Gud, men da går jeg glipp av de velsignelsene som følger med den. Derfor er det en god skikk for alle kristne å starte og avslutte hver dag med å be til Gud, for å bevisstgjøre oss på at vi hører til hos ham. Kanskje kan vi daglig tegne over oss det samme korstegnet som ble tegnet over oss i dåpen?

8. Alle mennesker er *Guds skapte barn* som han er glad i. Døpte mennesker er i tillegg *Guds frelste barn*, som har spesielle løfter om hverdagsvelsignelser og himmelhåp! Alle mennesker kan kalles *syndens barn*, for de kan ikke vokse opp uten å gjøre synd. Men døpte mennesker er også *nådens barn*, for de kan få sine synder tilgitt av Gud.

9. Det er naturlig for en familie å samles og ta seg av hverandre. Derfor er det naturlig for en kristen å samles med sine medsøsken i en jevn rytme *på lokalplanet*. Det kan være til gudstjenester eller bedehusmøter, det kan være i bibelgrupper eller arbeidsfellesskap. «La oss ikke holde oss borte når menigheten vår samles, som noen har for vane. La oss heller oppmuntre hverandre» (Hebr 10,25). Selv om vi ikke kan være hjertevenner med alle, hører vi sammen med alle døpte. Vi er satt til å tjene hverandre, slik Paulus skriver: «La oss gjøre godt mot alle så lenge det er tid, og mest mot dem som er vår familie i troen» (Gal 6.10). La oss erfare det som en god virkelighet at vi hører sammen i *lokalkirken!*

10. Det er naturlig for et menneske å verdsette også de store sammenhengene man hører til i. Vi hører sammen i nasjonen Norge, vi hører til i en felles menneskehet. Tilsvarende hører vi til i en *verdensvid kirke*, som består av kristne med mange hudfarger og alle slags språk. Noen kristne hører til i rike kirker, andre i fattige. Det er naturlig at vi rike gir midler til de som er våre fattige søsken i troen. Noen kristne hører til i kirker der de fleste i folket er døpt. Vi har en stor utfordring i å bringe troen videre til etterslekten gjennom trosopplæring. Andre hører til i små kirker som strever i omgivelser der de aller fleste ikke er kristne. De trenger hjelp av oss til å misjonere på en slik måte at kirken vokser seg sterkere. Og skulle de oppleve forfølgelser fordi de er kristne, kan de trøste hverandre med at kristne søsken i andre land ber for dem om at troen ikke må bukke under. La oss erfare det som en god virkelighet at vi også hører sammen i *verdenskirken!*

11. Disse fellesskapene kan aldri framstå på en fullgod måte her på jorden. Til det stikker synden altfor dypt i oss. Det er ikke alle i lokalmenigheten som vi kan ha god bølgelengde med, og altfor ofte oppstår små eller store konflikter. Det er ikke alltid like lett å gi penger til fattige søsken i andre land, vi beholder altfor mye til oss selv. Derfor kan dette gode fellesskapet først bli *fulltonende virkelighet i det evige livet etter døden*. Midt i alt vårt strev kan vi se fram til den dagen da «Guds bolig er hos menneskene. Han skal bo hos dem og de skal være hans folk... Han skal tørke bort hver tåre fra deres øyne, og døden skal ikke være mer, heller ikke sorg eller skrik

eller smerte» (Åp 21,3-4). La oss holde dette håpet fram for hverandre jevnlig, slik at det kan gi oss styrke i hverdagen!

Kampen

12. Når vi ser en barnedåp i kirken, kan vi se for oss at den egentlig burde skje ved at barnet tre ganger ble dukket helt under vannflaten, og så trukket opp igjen tre ganger. Når vi ser dette for oss, blir det lettere å forstå den andre betydningen av dåpen. Det som skjer i dåpen skal nemlig gjentas hele livet: *Synden i oss skal dø eller drukne, slik at vi kan løftes opp til det nye livet i tjeneste for Gud*. Dette er et livsprogram, for synden sitter så dypt i oss at den må "druknes" på nytt og på nytt. Den avgjørende drukningen, som skal gjøre ende på synden en gang for alle, kommer ikke før ved døden og oppstandelsen til det evige livet.

13. Paulus skriver om denne betydningen i Romerbrevets sjette kapittel, og han gjør det i fire etapper: Først betoner han at dåpen setter oss i *kontakt med Jesu død og oppstandelse*:

«Vet dere ikke at alle vi som ble døpt til Kristus Jesus, ble døpt til hans død? Vi ble begravet med ham da vi ble døpt med denne dåpen til døden. Og som Kristus ble reist opp fra de døde ved sin Fars herlighet, skal også vi vandre i et nytt liv. Har vi vokst sammen med Kristus i en død som er lik hans, skal vi være ett med ham i en oppstandelse som er lik hans» (v2-5).

14. Når vi har fått kontakt med Jesu eget liv gjennom dåpen, er det viktig at vi spør oss selv: Hva var betydningen av det Jesus gjorde for oss på langfredagen og på påskemorgenen? Vi vet at Jesu død og oppstandelse først og fremst var et *oppgjør med syndens makt og syndens skyld*. Da skal også vår dåp være det. Vannet er på den ene siden et element som drukner og fører til død, og på den andre siden et element som gir nytt liv. Dette blir virkelighet for oss i dåpen:

«Vi vet at vårt gamle menneske ble korsfestet med han, for at den kroppen som er underlagt synden, skulle tilintetgjøres og vi ikke lenger skulle være slaver under synden... dere skal regne dere som døde for synden, men som levende for Gud» (v7 og 11).

15. Denne drukningen av synden i dåpen skal for det tredje få *følger for det livet vi lever nå*:

«La altså ikke synden herske i den dødelige kroppen deres, så dere følger kroppens lyster. Og still ikke lemmene deres til tjeneste for synden, som våpen for urett. Men still dere selv og lemmene deres til tjeneste for Gud, som våpen for det som er rett. For dere var døde, men er blitt levende." (v12-13).

16. Denne kampen pågår hele livet i det som vi kaller helliggjørelsen, men den har for det fjerde et *evig mål* for øyet. En gang møter vi dødsdagen, den er uunngåelig. Da vil det ha avgjørende betydning for vår evige skjebne at vi ved Guds hjelp har holdt ut i denne helliggjørelseskampen:

«Nå er dere blitt frigjort fra synden og er blitt tjenere for Gud, og frukten er helliggjørelse, og det fører til evig liv. Syndens lønn er døden, men Guds nådegave er evig liv i Kristus Jesus, vår Herre» (v22-23).

17. Det som skjer i dåpen gir oss dermed en fordypet forståelse av *det store håpet vi har om livet i Guds evige rike*. Dåpens endelige mål kan ikke nås før den dagen kommer. Da skal den kroppslige døden gjøre ende på syndens makt og skyld for all framtid, og det fullkomne livet i kjærlighet kan ta til uten noe hinder. Det er som om dåpshandlingen blir gjentatt på nytt, men nå med en helt avgjørende virkning. Vi blir på nytt dukket ned i dødens mørke, og på nytt løftet ut derfra til det evige livet. Først der skal det bli full virkelighet, slik Johannes ser det i et syn: «Det skal ikke lenger finnes noen forbannelse. Guds og Lammets trone skal være i byen, og hans tjenere skal tjene ham. De skal se hans ansikt, og de skal ha hans navn på sin panne. Natten skal ikke være mer» (Åp 22,3-5).

18. Det som skjer i dåpen gir oss også en fordypet forståelse av hva som er det *viktigste prosjektet vi har mens vi lever her på jorden*. Dåpens handling skal gjentas i en daglig omvendelse, slik at vi daglig legger vinn på å drukne synden i oss så godt vi kan, og daglig lar oss lede av Gud til å leve det nye livet så godt vi kan i hans kraft. Peter skriver at dåpen «er ikke å vaske kroppen ren for skitt». Det kan ikke skje før i Guds evige rike. Dåpen er derimot «en bønn til Gud om en god samvittighet, i kraft av Jesu Kristi oppstandelse» (1 Pet 3,21). Denne gode samvittigheten kan vi bare få dersom vi tar kampen mot synden på alvor ved den kraften vi får fra Gud. Dåpen

forplikter oss altså til å holde fram i kampen mot synden hele livet, slik at vi stadig dreper synden i oss og får den tilgitt. Det vi for all del må unngå er å slutte fred med den, slik at vi forblir i den og den får overtaket i oss. Dåpen gir oss dermed ikke bare håpet om velsignelser og evig glede, men den er også begynnelsen på en kamp som varer hele livet, og som vil koste oss stor innsats og mange krefter.

Denne siden ved dåpens betydning var hovedsaken for Luther (se særlig avsnittene 4-5, 9-11, 16-18), men nevnes ikke så ofte i dag. Kanskje betonte Luther kampen i sterkeste laget, mens vi har falt i motsatt grøft med at vi har fortrenget denne siden ved dåpen altfor mye. La oss gi dette perspektivet en sunn og viktig plass, ellers risikerer vi å miste fokus og tape alt.

C: Troen

Troen i kampen

19. Dåpslivets kamp fordrer at vi tror at den er viktig. Den som ikke tror, vil ikke ta kampen på alvor, og dermed stiller man seg åpen for å tape alt. Derfor poengterer Luther at troen på dåpens virkning er helt avgjørende for at den skal kunne virke det den er tenkt til. Det gjelder å tro to sannheter samtidig. Den første gir oss grunn til å stadig takke Gud fordi han er så god mot oss. Den andre gir oss grunn til å holde oss våkne slik at vi ikke sløves hen i falsk trygghet på at ingenting kan true gudsforholdet vårt.

20. På den ene siden gjelder det å *tro at Gud gjerne vil tilgi alle synder* til dem som tar kampen på alvor. Han gav oss dåpen som en ren gave, og han vil fortsette med å gi oss tilgivelse for syndene som en ren gave. Selv om vi hele tiden pådrar oss ny synd, gjelder det å tro at Gud rettferdiggjør oss syndere av ren nåde. Da vi ble døpt, brukte Gud en prest som instrument, men det var egentlig Gud selv som døyte oss og gav oss et løfte som han aldri vil trekke tilbake. Det gjelder for oss å tro at uansett hvor svake, syndige og uverdige vi måtte føle oss, kan vi i tillit satse på at Gud står ved det løftet som han gav oss i dåpen. Han vi gi oss den kraften vi trenger. Denne siden ved troskampen er den viktigste for vår egen frelses skyld. Dersom vi mister troen på Gud i hverdagens jag, er det vi selv som vender oss fra Ham, og dermed er det vi selv som taper alle frelsesgodene.

21. På den andre siden gjelder det å tro at det er *viktig å kjempe kampen mot synden*. Den begynte i dåpen og skal fullføres med seier ved den kroppslige døden. Samtidig som man ser synden og får den tilgitt av ren nåde, må man kjempe mot den gjennom flittig å gjøre godt mot andre. Dåpen forplikter til et slikt liv, til en daglig omvendelse så og si. Dersom man ikke tar den på alvor, tar man heller ikke dåpen på alvor. Vi må skille mellom tilgivelse for synd og kampen mot synd. Selv om vi får tilgivelse stadig på nytt, skal vi kjempe mot den, slik at vi stadig klarere kan leve etter Guds vilje til vår nestes beste. Det er ikke slik at den som lykkes i denne kampen

fortjener tilgivelse og nåde mer enn mange andre, men slik at man på den måten blir til mer glede for sin neste enn mange andre. Løftet står fast uansett hvor mislykket kampen måtte være, men løftet forplikter til innsats for andres beste. I denne kampen er det slik at "det er Gud som er virksom i dere, så dere både vil og gjør det som er etter Guds gode vilje" (Fil 2,13).

22. Denne kampen kjempes uansett hvilke yrker og livssituasjoner vi må måtte velge. Noen blir alminnelige håndverkere, andre blir prester eller misjonærer. Det ene er like viktig som det andre. Noen gifter seg og stifter familie, andre lever som enslige. Det ene er like naturlig som det andre. Dåpen stiller oss likt uansett ytre livsforhold. Man har den samme utfordringen: Det gjelder å overvinne latskap og egoisme, slik at man blir til mer glede for sin neste, enten det gjelder ektefelle, barn, kolleger, ansatte i egen bedrift, naboer eller andre. Dåpens kamp er den samme for alle. Vi er fri til å søke mot den livssituasjonen som legger seg til rette for oss, bare vi passer på å leve etter Guds vilje der vi til enhver tid er.

23. Mange tenker at *samvittigheten* er en pålitelig veileder i denne kampen, men det er ikke sikkert. Samvittigheten er preget av det vi har lært og opplevd, og det kan være så forskjellig. Vi må heller søke veiledning i Bibelen. Der møter vi en Jesus som levde på en forbilledlig måte til andres beste. Vi er kalt til å etterligne ham. Der møter vi også ti bud og mange formaninger til å leve det gode livet. Vi er kalt til å realisere dem. Den samvittigheten som er preget av slike idealer på en sunn og moden måte, kan være en god veileder for oss.

24. Det er strevsomt når samvittigheten er så øm at vi fordømmer oss selv ved de minste feilgrep. La oss hvile i tilgivelsen! Det er derimot enda farligere dersom vi blir tilfredse med oss selv fordi vi synes vi lykkes så mye bedre enn andre. Da står vi i fare for å begå den største synden av alle, nemlig å preges av det stolte hovmodet som skyver andre fra seg. Da bruker vi de gode gjerningene til å bygge opp om vår egen selvtilfredshet. Det er egoismen som er den største synden, det at vi er innkrøkt i oss selv. Det verste utslaget av synden er den hovmodige stoltheten som fører til at man føler seg bedre enn andre. Den som kan tro på Guds tilgivelse, kan våge å se så dypt inn i seg selv at man avslører også denne grunnsynden.

Troen på løftet

25. Når vi tenker på at dåpen er en ny fødsel, og at den kan gis til små spedbarn, blir troens betydning synlig for oss på en enda sterkere måte. Det barnet som nettopp er født, vet ikke hva det innebærer å være en del av en vanlig familie, men det lærer det skritt for skritt etter som årene går. Det barnet som nettopp er døpt, vet ikke hva det innebærer å tro på Gud, men det kan det lære etter hvert, dersom vi legger til rette for det.

26. Den store dåpsbefalingen i Bibelen formulerer seg på en måte som kan passe både til voksendåp og til barnedåp. Det står klart at dåpen er nært forbundet med en opplæring til tro, men rekkefølgen er satt opp på en måte som åpner for at opplæringen kan komme etterpå:

"Gå derfor og gjør alle folkeslag til disipler: Døp dem til Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn og lær dem å holde alt det jeg har befalt dere" (Matt 28,19-20).

27. Jesus løftet fram barnet som forbilde på en måte som ingen andre religionsstiftere har gjort. Det fortelles at noen mødre en gang kom til ham med barna sine for at han skulle velsigne dem, men disiplene viste dem bort. Antakelig gjorde de det for å beskytte Jesus som var travelt opptatt hele dagene. Jesus måtte få konsentrere seg om de voksne som kunne forstå. Så fortelles det:

"Da Jesus så det, ble han sint og sa til dem: "La de små barn komme til meg, og hindre dem ikke! For Guds rike tilhører slike som dem. Sannelig, jeg sier dere: Den som ikke tar imot Guds rike slik som et lite barn, skal ikke komme inn i det". Og han tok dem inn til seg, la hendene på dem og velsignet dem" (Mark 10,14-16).

Disiplene hadde nok den holdningen at barn må vente til de blir voksne før de kan forstå. Jesus snudde dette på hodet og gjorde barna til forbilde for voksne. Det kunne Jesus gjøre fordi han ved sin død og oppstandelse skulle legge et grunnlag for gudsliv som det ikke finnes make til andre steder: Nå kunne gudsforholdet gis som gave, og den viktigste egenskapen som kreves, er en tillitsfull tro.

28. Dåp av spedbarn demonstrerer med all tydelighet at *gudsforholdet er en gave*, det bygger ikke på ens egen fromhet. Et lite barn har ikke rukket å gjøre noe

som kan begrunne at det fortjener frelsen framfor andre. Vi vet ennå ikke hva som bor i det, og hvordan det vil komme til å leve. Det er ingen som kan se på det og si: "Han/hun fortjener virkelig Guds anerkjennelse, for han/hun har levd så fromt og godt så lenge!". Det er tvert imot slik at når Gud gir sin store gave i dåpen, er det en ren nådegave, gitt til en som ikke har rukket å gjøre seg fortjent til noe som helst. Siden vokser barnet til og lærer seg at det meste av goder i livet, må man gjøre seg fortjent til: Gode venner, god ektefelle, god utdanning, god jobb. At det er helt annerledes i gudsforholdet, er noe voksne trenger å få repetert: Ingen kan leve så perfekt at man tilfredsstiller Guds krav, derfor gir Gud frelsen som en ren gave. Slik begynte det i dåpen, slik fortsetter det hele livet.

29. Dåp av spedbarn demonstrerer altså at menneskets svar på Guds gaver er å *ta imot med tillit*. Et spedbarn er spesialist på å ta imot gaver. Når det trenger noe, begynner det å gråte. Når foreldrene tar det opp, roer det seg og regner med at det får det som det trenger. Dersom foreldre ikke forstår hva det gjelder, gråter det mer, helt til de voksne har forstått og gitt det melk, ny bleie eller nærhet. Det har tillit til at voksne vil det vel, og det tar imot alt det får. Når de blir et par år, og vi sier til dem at Gud er glad i dem, tror de det også, og kan være med på tillitsfull bønn til ham. Når de blir enda eldre og vi lærer dem empati, at de må ta hensyn til andre, aksepterer de det også, for det har tillit til at vi vet hva som er best. Det er nok mer motvillig denne gangen, for nå kreves det at de temmer egne behov, men med tid og stunder innretter de seg også etter slike normer, i alle fall i hovedsak. Det er først når man blir eldre at man for alvor innser at mange ikke er verdt å bli møtt med tillit, slik at man blir mer vaksom mot andre. Det er også nå man erfarer at det er altfor mye ondskap i verden, og dessuten at altfor mange bønner ikke oppfylles slik man vil. Dermed begynner tilliten til Gud å rokkes. Den voksne har derfor en utfordring som barnet ikke har, og derfor oppfordres vi voksne til å finne tilbake til barnets tillitsfulle tro, tross alle de problemene vi nå ser mye klarere enn tidligere.

30. Vi åpnet med å betone at dåp av barn ved overøsing, ikke støtter godt opp om betydningen av dåpslivets kamp. Derimot kan vi si at i overøsingdåpen er *spedbarnet et like viktig tegn som vannet*, for det understreker frelsens karakter av å

være gave, og at vårt gjensvar er tillitsfull tro. Den som vil ha med seg begge betydninger i samme tegnhandling, kan døpe spedbarn ved neddykking, og noen er begynt å gjøre det igjen. Men det er ikke nødvendig at all betydning blir synlig for vårt ytre øye, dersom vi er i stand til å se for oss det som mangler med vårt indre øye.

31. Gud har altså ordnet det så pedagogisk viselig at han lar to sterke tegn møte hverandre i dåpen: Han forplikter seg til å virke til vårt beste *når vann og menneske møtes i en handling der Guds løfte lyder*. Det er så flott at dåpen er så konkret. Luther sier det slik i sin *Store katekisme*: "Troen må ha noe å tro på, det vi si: noe den kan holde seg til å stå på som et grunnlag. Slik støtter da troen seg til vannet og tror at det er en dåp som er fylt til randen av liv og salighet - ikke på grunn av vannet, som ofte nok sagt, men fordi det er ett med Guds ord og ordning" (SK s112).

Avslutning

La meg avslutte denne prekenen med å la Luther slippe til med noen fine sitater fra sin *Store katekisme*. Han oppsummerer slik midtveis og i sluttavsnittet (s114 og s 118):

"Tenk deg f.eks. at det fantes en lege som hadde evnen til å forhindre at folk døde, eller - om de nå likevel døde - til å la dem leve evig etterpå. Ville ikke verden da la det snø og regne med penger over ham slik at ingen andre enn de rike kunne komme til? Men her i dåpen får enhver brakt gratis like til døra en skatt og et legemiddel som oppsluker døden og holder alle mennesker i live. Vi må altså se på dåpen og nyttiggjøre oss den slik at vi henter styrke og trøst i den når vår synd eller samvittigheten tynger oss, og sier: "Jeg er nå likevel døpt. Men er jeg døpt, da har jeg fått løfte om at jeg skal være salig og ha det evige liv både med sjel og legeme"".

"Slik ser vi hva for en stor og fantastisk ting dåpen er: Den river oss ut av djevelens svelg, gir oss Gud til eiendom, kuer og fjerner synden og styrker daglig det nye mennesket. Den er og blir virksom, helt til vi kommer ut av denne elendigheten og går over i den evige herlighet. Derfor skal enhver se på dåpen som sin daglige drakt, den han alltid skal gå med, for at han alltid skal være å finne i troen og dens frukter, tvinge det gamle mennesket i kne og vokse i det nye".

Fra dåpsdagen av kan vi altså være trygge på at Guds frelse gjelder oss personlig, for det var med oss det skjedde. Vi har kanskje bilder av det, vi har foreldre og faddere

som kan bevitne det. Dermed vet jeg at det er jeg personlig som er blitt forpliktet til en livslang kamp mot det onde både i meg selv og i den verden som omgir meg. Jeg vet også at det er jeg personlig som er blitt gitt den store gaven å høre til i Guds kirke her i livet, der jeg får Åndens kraft til å leve og eier håpet om det evig gode livet bak døden.

*Ære være Faderen og Sønnen og Den hellige Ånd,
som var og er og blir én sann Gud fra evighet og til evighet. Amen.*

Nattverdens doble fellesskap

En hjelp til å *leve* livet

Innledning

Raster og fellesskap på tur

Siden jeg er så glad i å gå turer i skog og fjell, er det naturlig for meg å tolke nattverden i lys av to sider ved slike turer: Ingen fjelltur kan bli vellykket uten gode matraster underveis. Turene blir dessuten ekstra fine når vi er flere sammen om opplevelsen.

På reformasjonsdagen, 31 oktober 2015, var jeg på en dagstur der jeg opplevde begge disse sidene ekstra sterkt. Vi var fire på tur sammen, og vi hadde det trivelig langs gode stier, med en kort sjokoladerast på et setertun og en lang hovedrast på et annet setertun. Men så ble det vanskeligere, for nå måtte vi sammen hjelpe hverandre å vade over ei bred elv, og vi måtte hjelpe hverandre til å finne en utydelig sti gjennom myrdragene. Det var da vi skulle snu etter å ha nådd turens hovedmål, at jeg ble for overmodig: "Gå rolig tilbake til den siste setra dere, så skal jeg ta en snartur alene på fjelltoppen som ligger her", sa jeg.

Men nå var jeg for rask, for etter å ha vært på toppen, fant jeg ikke stien igjen. Jeg lette i det ene myrdraget etter det andre uten resultat. Jeg ble ganske opprådd. Jeg visste hvilken retning jeg skulle i, men hvordan skulle jeg nå finne det stedet der jeg kunne vade over elva? Det ble en halvtime med stor usikkerhet. Men jeg fant faktisk ei bro over elva lenger nede, og jeg fant setra der de andre ventet på meg. Der ble det en etterlengtet matrast, og turen tilbake sammen med de andre skjedde med atskillig

større ro i sinnet. Samlet sett ble det en flott høsttur, men midtdelen uten mat og turfølge, kunne jeg godt vært foruten.

To bibelske turer

I Bibelen sammenlignes livet flere ganger med turlivet. La meg stoppe ved to av de viktigste tekstene:

Den kjente Salme 23 i Det gamle testamente er full av takknemlighet fra en som tydelig erfarer at han har selskap på livsreisen sin. Han føler at Gud er med ham hele tiden, og da er han trygg: *«Herren er min hyrde, jeg mangler ikke noe. Han lar meg ligge i grønne enger, han leder meg til vann der jeg finner hvile... Om jeg enn skulle vandre i dødsskyggens dal, frykter jeg ikke noe ondt. For du er med meg. Din kjepp og din stav, de trøster meg. Du dekker bord for meg like foran mine fiender»*. Han erfarer et trygt fellesskap med Gud i livet, og det gir mange gode pustepauser med utmerket «servering»!

Johannes forteller at Jesus en gang gikk opp i fjellet ved Tiberiassjøen, og at over 5000 lot seg lokke ut på langtur for å oppleve ham på nært hold. De glemte å ta med seg mat, og etter flere timer ble de selvsagt sultne. Da gjorde Jesus et under slik at den vesle matpakka som en liten gutt hadde med seg, ble nok til alle. Folk ble selvsagt begeistret, og de ville gjøre Jesus til sin konge, slik at de kunne få gleden av å være det folket som han tok seg av (Joh 6,5-15). Det ville være litt av et fellesskap å høre til i! Men Jesus trakk seg unna, og likevel, da de fant ham igjen, lovet han dem både servering og fellesskap: *«Jeg er det levende brød som er kommet ned fra himmelen. Den som spiser av dette brødet, skal leve til evig tid... For min kropp er sann mat, og mitt blod er sann drikk. Den som spiser min kropp og drikker mitt blod, blir i meg og jeg i ham»* (Joh 6,51.55-56).

To skrifter fra Luther

Den lange dagsturen som jeg fortalte om, fant altså sted på *reformasjonsdagen*, og ettertanken får derfor hjelp av Martin Luther. Han har skrevet mye om hvordan

nattverden kan fungere som uunnværlige måltider som samler oss kristne på livsveien vår. Vi skal slippe å streve med å finne veien gjennom livet alene uten mat i sekken.

Luther skrev mange bøker der han gikk i rette med tidens misforståelser når det gjaldt forståelsen av nattverden, men han skrev også to mer kortfattede bidrag som skulle hjelpe vanlige folk til å forstå hvilken glede man kunne ha av nattverdang. Han skrev i 1519: «*En sermon om Kristi legeme og om broderskapene*», og han skrev en egen hoveddel om nattverden i sin *Store katekisme* i 1529. Den første er bare oversatt til dansk i bokform, men en norsk oversettelse finnes på nettet. Den ser nattverden fra en side som er svært tankevekkende, og som setter det han skriver om tilgivelsen i sin *Store katekisme* inn i en fin sammenheng. I den tidlige prekenen legger han nemlig hovedvekten på hvordan nattverden setter oss inn i et dobbelt fellesskap, både med Jesus og med hverandre. Det er et perspektiv på nattverden som passer godt til det jeg opplevde på turen som jeg fortalte fra: Det ble så mye tryggere og finere når jeg fant de andre igjen.

To sakramenter før døden

Mens kirken på Luthers tid mente at kirken hadde sju sakramenter, nøyde Luther seg med å si at det bare var to: Dåpen og nattverden. Enhver kristen som forstår betydningen av dem på rett måte, slik at man lever ut fra dem, har nok hjelp fra Gud til å nå fram til det evige livet etter døden. Ordet «*sakrament*» kommer fra det latinske ordet «*sacrare*» som betyr «å hellige»:

I forrige kapittel leste vi om hvordan dåpen kan gjøre oss *hellige*, det vil si *kristne*, slik at vi settes inn i Guds kirke og tar del i kampen mot ondskapen. Det er et fellesskap og en kamp som skal fullendes i det evige livet etter døden.

I dette kapitlet skal vi se hvordan nattverden kan hjelpe oss til å forbli blant de hellige, slik at vi kan få kraft til å fullføre livsreisen i tro. Det er ikke tilfeldig at Jesus på skjærtorsdagen sa til disiplene:

«*Fra nå av skal jeg ikke drikke av denne vintreets frukt før den dagen jeg drikker den ny sammen med dere i min Fars rike*» (Matt 26,29). Nattverden er altså en foregripelse av det store festmåltidet som skal finne sted i Guds evige rike! Luther skriver at

nattverden er " *oss et overfartssted, en bro, en port, et skip og en bærebåre, i og ved hvilket vi farer over fra denne verden og inn til det evige liv. Derfor er det så viktig med troen. For den som ikke tror ligner et menneske som skal fare over vannet og er så forsagt at det ikke har tiltro til skipet, det må altså bli tilbake og kan aldri bli salig så lenge han ikke setter seg på og vil fare over*» (avsnitt. 21. Det er altså troen som er det avgjørende, men jevnlig nattverdang gir jevnlig styrke til troen slik at vi ikke mister den.

Luther underviser om nattverden med den samme pedagogiske tredelingen som han brukte på dåpen: Først må vi se på *hovedtegnene*, nemlig brødet og vinen. Dernest må vi se på hvordan tegnene peker mot bestemte *betydninger*, før vi tar opp at disse betydningene utfordrer oss til å *tro* på og leve i dem. Som Luther i sin tid gjorde det, vil også min preken bli inndelt i nummererte avsnitt etter hvert som det ene poenget følger det andre. Noen steder hevniser jeg til Luthers egen nummerering, og det skjer i de parentesene som kommer etter sitatene.

A. To hovedtegn

Denne hoveddelen skal framheve at Gud har valgt å handle med oss gjennom helt vanlige midler som brød og vin, som spises og drikkes i en handling der hans løfteord blir lest, hørt og trodd.

1. Det er neppe tilfeldig at nattverden har *brød og vin* som hovedtegn. Ingen kan leve uten å få i seg mat og drikke. Disse elementene knytter an til det vi trenger mest av alt i livet. Dessuten er det slik at brødet kan knyttes til hverdagens behov, for det er den grunnleggende føden som vi trenger hele tiden. Vinen, derimot, knyttes gjerne til fest og glede, i alle fall hos oss, for her er det andre drikker vi bruker om hverdagene. Dermed dekker nattverdens tegn både hverdagens alminnelige behov og festdagens preg av glede.

2. Disse tegnene peker for det første mot at alle kristne hører *sammen med Jesus Kristus*. Han sier selv om brødet og vinen: «*Dette er min kropp, som gis for dere... Dette begeret er den nye pakt i mitt blod, som blir utøst for dere*» (Luk 22,19-20). Uten at vi kan forklare hvordan det skjer, tror vi altså at når vi spiser brødet, får vi del i den kroppen som Jesus gav hen i døden for oss, og at når vi drikker vinen, får vi del i det blodet som sonet for oss. Vi skal i avsnittene 7-13 utdype hva denne betydningen innebærer.

3. Disse tegnene peker for det andre mot at alle kristne hører *sammen i et stort fellesskap*. Det ene brødet blir bakt av mange små enkeltkorn, som blir eltet sammen til en deig før det blir stekt. Hvert enkelt korn knas inn i en stor form sammen med de andre. Vinen består av mange enkeltdråper som er blitt samlet sammen til en drikk. Slik peker tegnene selv på at hver enkelt kristen blir del av et stort fellesskap sammen med alle andre. Vi skal i avsnittene 14-19 utdype hva denne betydningen innebærer.

4. Betydningen av disse to hovedtegnene understrekes av to viktige *støttetegn*. Det første av dem er at man alltid leser Bibelteksten om nattverden like før utdelingen. Det er nemlig *Guds ord og løfte* som er helt avgjørende for at vi kan tro at

vi møter den levende Jesus Kristus i disse tegnene. Luther skriver i sin *Store katekisme*: «Hvis du fjerner Ordet eller betrakter sakramentet uavhengig av Ordet, da har du ikke annet enn alminnelig brød og vin. Men hvis ordene får være med, som de skal og må, da er sakramentet, slik ordene lyder, virkelig Kristi legeme og blod. For som Kristi munn taler, slik er det. Han kan jo hverken lyve eller bedra» (s 329). Det skjer altså noe avgjørende viktig når innstiftelsesordene blir lest over brød og vin i en nattverdhandling

5. Det andre er selve *spisingen og drikkingen*. Den tydeliggjør at nattverdens gave gjelder meg personlig. Jeg kjenner med kroppen at brødet og vinen glir ned gjennom spiserøret. Det er noe som virkelig skjer med meg, ingen kan benekte det. Da kan troen være trygg på at det som nattverden gir, også gjelder meg helt personlig. Det er ikke bare noe jeg hører om, for det er blitt noe jeg helt konkret har fått del i.

6. Det er en viktig forskjell mellom dåpen og nattverden: Dåpen er selve inngangen til kristenlivet, og derfor skjer den bare en gang. Nattverden er et styrkemåltid for det livet som følger etterpå, og derfor trenger vi å motta den jevnlig. Jesus påbød alle kristne å spise brødet og drikke vinen ofte: «*Gjør dette til minne om meg... For hver gang dere spiser dette brødet og drikker av begeret, forkynner dere Herrens død, inntil han kommer*» (1 Kor 11,24.26).

B. Det doble fellesskapet

Denne hoveddelen skal framheve at de ytre tegnene som Gud bruker, gir oss del i to viktige fellesskap, nemlig med den levende Jesus og med andre medkristne. Dette er noe vi ikke kan se med øynene våre, men vi er henvist til å fastholde det i takknemlig tro. Begge fellesskapene gir oss store gaver, og de utfordrer oss med viktige oppgaver.

Fellesskapet med Kristus

7. Det viktigste fellesskapet som nattverden gir, er fellesskapet med den levende Kristus selv. Når Jesus sier at brødet "er" hans kropp, og at vinen "er" hans blod, mener han det slik det står. Paulus skriver: «*Velsignelsens beger som vi velsigner, gir ikke det oss del i Kristi blod? Brødet som vi bryter, gir ikke det del i Kristi kropp?*» (1 Kor 10,16). Vi får altså et fellesskap med Kristus som er så nært som vi kan tenke oss det. Jesus sier at han er som et vintre, der vi er dets greiner (Joh 15,5).

8. Den som tar dette på alvor, kan bli fristet til å tenke at brødet og vinen blir forvandlet på den måten at selve materien i brødet og vinen blir annerledes. Da kan man tenke at det skjer en forvandling som medfører at det fortsetter å være Kristi kropp og blod også etter at selve handlingen er over. Men det er å gå for langt, for det står ingenting om noe slikt i Bibelen, slik at vi kan nøye oss med å tro at Kristus er til stede i tegnene bare når de brukes i selve handlingen.

9. Det er mange kristne som faller i den andre grøften, og som ikke kan forstå noe annet enn at brød og vin bare peker mot Jesus på en symbolsk måte. Jesus sier jo selv: "Gjør dette *til minne om meg*" (Luk 2,19). En slik påminnelse er viktig nok, vi trenger den, men Jesus sier faktisk også: "Dette *er* min kropp... dette *er* mitt blod" (Mark 14,22.24). Da utfordres vi til å tro at begge deler er sant: Nattverden styrker troen vår både ved at den minner oss om det Jesus gjorde for oss, og ved at den gir oss et konkret fellesskap med Ham slik at Han nå kan handle direkte med oss.

10. Dette innebærer at vi får tilgang til alle de frelsesgodene som Jesus rår over. Det er særlig to av dem som Luther framhever i sin *Store katekisme*. Den viktigste av dem framgår klart og lettfattelig av ordene: ««Dette er mitt legeme og blod, som gis og utøses for DERE til syndenes forlatelse». Det vil kort og godt si: Vi går til alters for der å motta den skatten som rommer og gir oss del i *syndenes forlatelse*. Hvorfor det? Jo, fordi ordene står der og gir oss dette. Han byr meg å spise og drikke for at det skal være mitt og gagne meg. Det er et sikkert pant og tegn, ja, selve det godet som er gitt meg som vern mot min synd og død og all ulykke» (s 329-330).

11. Dernest skriver Luther at nattverden er «en sjeleføde som nærer og styrker det nye mennesket. .. Vi møter så mange hindringer og anfektelser fra djevelen og verden at vi ofte blir trette og utmattet, ja, også snubler iblant. Derfor er sakramentet gitt oss som daglig næring og føde, for at troen skal komme seg og *styrkes*, så den ikke gir etter i denne kampen, men stadig blir sterkere og sterkere» (s 330). I tillegg til tilgivelse for synd som er blitt gjort i fortiden, gir altså nattverden kraft til å møte livets utfordringer i framtiden.

12. Dersom vi slår sammen disse to og andre goder som fellesskapet med Kristus kan gi oss, kan vi si med Luther at en må se på sakramentet "som et helsebringende, trøstefullt legemiddel som kan hjelpe deg og gi deg livet, både på legeme og sjel... De som føler sin svakhet og gjerne vil bli kvitt den, og som ønsker hjelp, skal ganske enkelt betrakte og bruke sakramentet som en dyrebar motgift mot den giften de har i seg. Her får du nemlig av Kristi egen munn (både) syndenes forlatelse som rommer og medfører Guds nåde og (dessuten) Ånden med alle hans gaver: Beskyttelse, vern og makt mot død og djevel og all ulykke» (s335).

13. Dette fellesskapet med Kristus innebærer også at vi kalles til å leve livet med Ham som eksempel, slik som Jesus selv sier det: "Som jeg har elsket dere, skal dere elske hverandre" (Joh 13,34).

Fellesskapet med de hellige

14. Betydningen av dette sakramentet er at vi, i tillegg til å bli en del av fellesskapet Jesus Kristus, også blir innlemmet i fellesskapet med hverandre. Paulus har nemlig en fortsettelse på det som jeg siterte i sta: «*Velsignelsens beger som vi velsigner, gir ikke det oss del i Kristi blod? Brødet som vi bryter, gir ikke det del i Kristi kropp? Fordi det er ett brød, er vi all én kropp. For vi har alle del i det ene brød*» (1 Kor 10,16-17).

Det sier seg egentlig selv: Dersom vi hver for oss er blitt en del av Jesu kropp i verden, så er vi blitt det sammen med hverandre. Luther sammenligner det med det å være innbygger i et land: Hver enkelt borger er forenet med hverandre og med hele landet. Slik er alle kristne forenet med hverandre og Guds evige rike. Den som mottar brød og vin i nattverden, mottar derfor et sikkert tegn på dette fellesskapet med både de hellige og med Kristus. Innbyggerne av et land, mottar *pass* som bevis for at de har fulle borgerretter der, og det må fornyes med jevne mellomrom. Vi spiser brød og drikker vin som et tegn på at vi har fullt fellesskap både med Kristus og hverandre.

15. Dette fellesskapet er slik at alle de åndelige *godene* som finnes i kirken, blir gitt til hver enkelt av de troende. Luther sammenligner dette med det å være borger i et land: Alle har del i den frihet, velstand, beskyttelse, og de skikkene og gode ordninger som finnes der (se avsnitt 5). Paulus sammenligner dette med å høre til i en kropp "For med én Ånd ble vi alle døpt til å være én kropp" (1 Kor 12,13). Da er det slik at når hjertet slår og lungene puster, kan føttene bringe kroppen rundt omkring slik at øynene ser mye flott!

16. Dette fellesskapet er også slik at alle de *problemene* som rammer kirken, blir delt av alle som hører til der. Luther sammenligner også her med borgerne i et land: Alle må stå sammen når stormene herjer og brannene brer seg, når det blir krig og magre tider, og når uretten rår. Paulus sammenligner også dette med en kropp og skriver: «*Om ett lem lider, lider alle de andre med*» (1 Kor 12,26). Det er som når en av tærne blir skadet: Da ser øyet mot tåen, fingeren stryker over den, ansiktet blir bekymret, og hele kroppen bøyer seg ned (se avsnitt 5).

17. Dette fellesskapet er også slik at vi utfordres til å ta ansvar for hverandre. Luther sammenligner også dette med borgerne i et land: Den som lider stor nød eller

opplever mye urett, kan gå til domstolen eller til trygdeverket for å få den hjelpen man trenger. Nattverden er et kjærlighetens sakrament som utfordrer oss til å vise kjærlig omsorg for hverandre (se avsnitt 8). Vi tar inn over oss de andres lidelser, og vi kjemper for dem, arbeider for dem, ber for dem og føler sympati for dem. Paulus skriver i Gal 6,2: «*Bær hverandres byrder, og oppfyll på den måten Kristi lov*». I vår tid finnes kristne søsken over hele jordkloden, og derfor gjelder dette ansvaret også overfor kristne i alle land. Kirkefellesskapet vårt griper nemlig over alle landegrenser.

18. I nattverden får vi del i den kroppen som Jesus gav i døden for oss, og i det blodet som rant for oss. Jesus har altså ofret mye for at dette fellesskapet av kristne skulle kunne bli til. Det skal inspirere oss til å ofre oss selv for hverandre, slik at vi gir videre til hverandre den kjærligheten som vi selv stadig mottar. I oldkirken gjorde man dette så konkret at man ved siden av å feire nattverd, også samlet inn mat og penger som kunne deles ut til fattige og trengende etterpå (se avsnitt 12). I våre gudstjenester gir vi et pengeoffer til et godt formål like i forkant av nattverden for å tydeliggjøre det samme ansvaret. Når vi så går ut i hverdagen etter å ha fått nattverden, er derfor utfordringen klinkende klar: Vi som hører sammen i Kristi kropp, vi er kalt til å gi videre til andre av den kjærligheten vi selv har del i.

19. Dette er det ikke så lett å leve opp til, for det er et faktum at synden fremdeles bor i oss, vi blir aldri kvitt den. Vi har en drift i oss til å bli sinte, til å hate, til hovmod, til urent liv, til egoisme og mye mer. Vi kjenner denne driften så lenge vi lever. Derfor trenger vi all den hjelp vi kan få av hverandre, både formaninger, støtte og forbønner. Vi trenger også all den hjelp vi kan få fra Kristus, som både kan frigjøre oss ved tilgivelsen, og gi oss ny kraft ved sin Ånd. Derfor er det godt for oss om det ikke går for lang tid før vi kan motta nattverdets gaver på nytt.

C. Troen

Denne hoveddelen skal drøfte hvem som kan få del i nattverdens gaver, og hva som må til for å få dem.

To ytterligheter

20: Den som går til nattverd, bekjenner sin tro på Jesus Kristus. Derfor er det mange som kvier seg for å gjøre det i andres påsyn. Man ønsker ikke å stikke seg fram, for det kan lett oppfattes som at man føler seg bedre og frommere enn andre. Nattverden er vel for de som føler at de er på kirkens A-lag? De fleste føler at de knapt kan forsvare sin plass på B-laget, og da er vel nattverden ikke for dem? De som tenker slik, setter kravet for høyt, for nattverden har aldri vært tenkt som premie for vellykket kristenliv.

21. For 200 år siden tenkte de fleste helt annerledes. Da hørte det med for alle anstendige borgere å gå til nattverd hvert år. Mange gjorde det av sosial vane, fordi de ikke ville skille seg ut. Inne i seg trodde de ikke på Gud, i alle fall ikke så mye at Jesus hadde betydning for livet. Paulus advarer mot en slik skjodesløs holdning til nattverden: "Den som spiser og drikker uten å tenke på at det er Herrens kropp, spiser og drikker seg selv til doms" (1 Kor 11,29). På den tiden var det altså mange som satte kravet for lavt, for nattverden har aldri vært tenkt som en sosial vane på samme nivå som mange andre skikker.

Troen kan være svak...

22. Det var Jesu disipler som fikk æren av å være med ved den første nattverden. De ble i følge Luther kvalifisert til det på en helt spesiell måte: Først gjorde Jesus dem sorgfulle, for han fortalte dem at han skulle komme til å dø fra dem. Deretter skremte han dem skikkelig, for han sa at en av dem skulle forråde ham. Jesus visste også at de skulle komme til å flykte fra ham og at Peter skulle komme til å fornekte ham. Det

var slik de ble verdige til å få del i nattverden, at de ble både sorgtunge, forskrekkede, redde og i stand til å forråde og fornekte (se avsnitt 11).

23. Slik er det i dag også. Nattverden er for den som er fortvilet, som er nedbrutt på grunn av sine synder, som er redd for døden, eller som har en annen byrde som tynger hjertet. Hver den som lengter etter å få hjelp med dette, han eller hun skal gå frimodig til nattverd (se avsnitt 17). I dette måltidet kan man legge fra seg alt som tynger. "Da kan mennesket med glede styrke og trøste seg og si: «Er jeg en synder, har jeg falt, rammes jeg av ulykker, vel, så går jeg til alters og tar imot et tegn fra Gud på at Kristi rettferdighet, hans liv og lidelse er for meg, sammen med alle de hellige engler og salige i himmelen og fromme mennesker på jorden... Se dette er frukten og bruken av dette sakrament. På denne måten må hjertet bli glad og sterkt?" (se avsnitt 8). Derfor er dette et sakrament særlig for de som kjenner på anger, lidelser eller angst. Det er for de som trenger styrke og trøst, som har ydmyke hjerter og angerfulle samvittigheter, som angripes av synd og har falt i synd. Det er som Maria sa i sin store bønn: «Han har sett til sin *ringe* tjenerinne... han mettet de *sultne* med gode gaver» (Luk 1,48.53).

... men troen må ville ta i mot!

24. Det er ikke så lett å tro på himmelgaver som vi ikke helt kan forstå. De som godtar at Jesus Kristus kan være virkelig til stede i brød og vin, kan ikke gjøre skikkelig rede for hva som da skjer med brødets og vinens elementer, altså på hvilken konkret måte denne forvandlingen skjer. Det har fått andre til å benekte at det er mulig for den store Gud å la Jesus være virkelig til stede i tegnene, slik at de i stedet forstår hele sakramentet symbolsk. Troen trenger ikke forstå alt til bunns. Det er nok for oss å stole på at det guddommelige løftet er sannferdig. Jesu Kristi kropp og blod er virkelig til stede når Ordet lyder og vi spiser og drikker. Den som kan tro at det forholder seg slik, kan også få en indre lyst til å få del i det. Så får vi overlate til Gud og hans engler å forstå hvordan det kan gå til.

25. Det er altså til liten nytte for oss om troen vår bare har kunnskap om hvilken betydning nattverden har. Vi må også *ønske å ta del i* dette måltidet, fordi vi

gjærne vil ha det som nattverden gir. Det er helt avgjørende at troen i det minste er så sterk at den driver oss til å ville ta imot.

26. Hvorfor skal vi gå til nattverd? På dette kan det gis et enkelt svar: Når Jesus sier «Gjør dette til minne om meg», er det et bud eller en befaling som pålegger alle som vil være kristne, at de skal gjøre bruk av sakramentet. Den som vil være Kristi disippel må derfor holde seg til dette, ikke av tvang, men fordi han i takknemlighet ønsker å lyde og glede Herren Kristus.

27. Hvorfor skal vi gå til nattverd? Det kan også gis et svar ut fra de store gavene som nattverden gir oss. Dersom Kristus både oppfordrer oss, innbyr oss inderlig, og lover oss sine høyeste og beste goder, er det vel hovmodig av oss å stille oss avvisende og la det hele skure? Hvem sitter vel med en haug pakker ved siden av seg på julaften og sier: «Nei, jeg trenger ikke pakke opp alt dette», og så stuer pakkene uåpnet vekk på loftet?

28. Men hvorfor gå til nattverd så ofte? Det var jo nok å bli døpt én gang! Det er fordi dåpen er inngangen til et langt liv som ikke fullendes før gjennom døden. På veien gjennom livet utsettes vi for mange angrep fra djevelen, verden og vårt eget kjød, og disse tar aldri slutt så lenge vi lever her. Derfor trenger vi den styrken, støtten og hjelpen vi kan få av Kristus og av våre medsøsken i troen. I nattverden gir Kristus oss på ny og på ny et sikkert tegn på dette, fordi vi gjøres til ett med dem og blir en kropp med dem. Alle våre lidelser blir lagt av oss i noe som skjer midt i menigheten mens Kristus er usynlig til stede. Det er ikke så farlig om man ikke føler noe spesielt hver gang. Uansett skjer det et Guds under i oss, og det vil prege oss uansett hva vi måtte føle.

29. Det er også en annen grunn til at vi bør benytte oss av nattverden ofte, og det er at vi trenger å stadig bli minnet på det fellesskapet vi har med Kristus og hverandre. Dersom dette ikke jevnlig holdes fram for oss, vil det snart gå i glemmeboken, og da har vi ikke lenger den hjelpen som vi trenger. Den som deltar jevnlig, vil over lang tid kunne kjenne seg tryggere, friere, sterkere og modigere i kampen mot alle fiender.

30. Nattverden er dessuten som en stor bryllupsmiddag eller himmelfest som er gjort i stand for oss. Jesus forteller om det i en lignelse: Innbydelsen til det store gjestebudet ble ikke bare sent til venner og kjente, men Herren sa: "Gå straks ut på byens gater og torg og hent inn de fattige og uføre og blinde og lamme... nød folk til å komme inn, så huset mitt kan blir fullt" (Luk 14,21.23). Hvem avslår en invitasjon til å delta i en slik begivenhet når innbydelsen kommer?

31. Denne hoveddelen åpnet med å fastslå at den som går til nattverd, bekjenner sin tro på Jesus Kristus. Men man bekjenner ikke at man hører til på et A-lag som skal premieres i påsyn av gjester som er mindre verdt. Man bekjenner tvert om at man hører til blant de små og svake som kan trenge både Guds tilgivelse og kraft til å leve. Paulus skriver et sted at vi er som lett knusbare leirkrukker som bærer en indre skatt: Nattverden er et sakrament som viser klart "at den veldige kraften skal være *fra Gud* og ikke fra oss selv" (2 Kor 4,7).

D: Flere tegnhandlinger

Den siste hoveddelen skal handle om hvordan vi har utformet mange skikker som framhever nattverdens betydning, slik at det underet som skjer, kan bli sterkere framhevet. Mange av disse skikkene har vokst fram og blitt endret gjennom tidene, og vi er frie til å fortsatt endre dem dersom vi finne andre som fungerer bedre i vår tid.

32. Det er blitt en fast del av ritualet i kirken at presten løfter opp brettet med oblater, og deretter kalken med vin, mens innstiftelsesordene leses. På den måten markeres det at det skjer noe med elementene: Når bibelteksten leses, blir de på en uforklarlig måte bærer av Jesu kropp og blod. Når vi løfter mens vi leser, er det med på å understreke underet.

33. Tidligere var det en skikk å bryte et helt brød i små biter som alle fikk hver sin del av. Slik ble det understreket at vi hører sammen fordi vi får vår del av det samme brødet. Nå får hver sin egen oblat som er formet som et pengestykke og med relieff av Jesus på korset. Dermed har man nå valgt å gjøre det på en måte som synliggjør for øyet at nattverden gir oss del i Jesu død på korset, en død som ble en løsepenge som kjøpte oss fri fra slavekår.

34. Tidligere var det en skikk å sende rundt den store felleskalken slik at hver og en kunne ta en slurk at den samme kalken. Dermed ble det understreket at vi hører sammen. Nå har hygieniske forhold medført at vi får vinen i særkalker. Men fremdeles helles den ut fra en felles kalk. Noen ganger skjer det slik vi får nattverd ved dypping, og da dypper vi fortsatt hver våre oblater i den samme vinen.

35. Det vanlige i Norge var tidligere at man knelte ved siden av hverandre ved en halvsirkelformet alterring. Dermed ble det understreket at nattverden skapte et fellesskap mellom tre parter; de som kneler synlig sammen, den usynlige Jesus som er representert ved levende lys på alteret, og den usynlige helgenskaren av kristne

som er gått foran oss gjennom døden. De tenkes å knele på den usynlige halvsirkelen som mangler.

36. Nå blir det mer og mer vanlig at de som vil til nattverd, går sammen i en lang kø til utdelingsstedet. Også denne skikken understreker at vi er sammen på en livsreise, men den viser tydeligere at nattverden er et styrkemåltid som vi trenger på veien.

37. Tidligere var det naturlig å omgi nattverdgang med stort alvor som understreket angeren over synd. Nå er det blitt mer vanlig å ta med salmeboka til nattverdringen eller i nattverdkøen, slik at man kan synge i glede fordi man skal ta del i et festmåltid som vedlikeholder livsviktige fellesskap.

38. I oldkirken hadde man en skikk som markerte tydelig nattverdens plass i et kristent liv: Nye kristne ble ofte døpt i en egen seremoni på lørdagen, slik at man på søndagen kunne delta i sin første nattverd. Dåpen ble dermed starten på et liv der man jevnlig skulle gå til nattverd. Dette ble vanskeligere å praktisere etter hvert som barnedåp ble alminnelig. Men et stykke på vei kan noe tilsvarende betones i dag også: Det er nå åpnet for at foreldre kan ta med barn til nattverd når de er gamle nok til å forstå at dette er et spesielt måltid. Dermed får også barna tilgang til denne feiringen så snart de er modne for det! Dette måltidet er en gave som gis oss av Guds nåde, ikke en premie for voksnes vellykkede fromhet, derfor er døpte i alle aldre like velkomne.

39. Vi har også en gammel skikk med at en kristen på sitt dødsleie tilkaller presten for å få sin siste nattverd. Det var vanligere før, men skikken lever heldigvis fortsatt. Dermed markeres det at livet er like ved å nå sitt evige mål, at troen har blitt bevart, og at det er Guds nåde som vil bevare oss også gjennom den siste porten.

40. Det siste som skjer i en nattverdhandling, er at presten ber en takkebønn. Det er virkelig på sin plass når vi har fått del i så livsstyrkende fellesskap. En av de bønnene som kan bes, lyder slik:

"Vi takker deg, himmelske Far, for dine velsignede gaver. Vi ber deg at du ved disse gavene vil

- bevare oss i troen på deg,

- forene oss i kjærlichkeit
- og stadfeste i oss håpet om det evige liv,
for Jesu Kristi skyld. Amen."

*Ære være Faderen og Sønnen og Den hellige Ånd,
som var og er og blir én sann Gud fra evighet til evighet. Amen*

Dødens fire smerter

En hjelp til å *ta avskjed med livet*

Jeg var en gang fast besøkende ved et dødsleie, og opplevde som regel at jeg ble møtt med den samme hilsenen hver gang jeg kom: "Jeg er trygg". Det var en god atmosfære ved den sykesengen, bortsett fra noen korte perioder da pleierne strevde med å finne den rette balansen i smertelindringen. Han som visste at han snart skulle dø, var ikke bare trygg, men også utålmodig: "Hvorfor skal det ta så lang tid?" Han visste at han hadde ordnet forholdene slik at ektefellen ville klare å leve alene uten økonomiske og praktiske bekymringer, og han var opptatt av å ordne opp i det som han ante kunne være uoppgjort i forhold til dem han hadde rundt seg. Siden det var sommer og ferietid fikk han anledning til å ta avskjed med alle i storfamilien, og han tilkalte en prest til skriftemål og nattverd. Han var både trygg på at det ventet et evig liv, og trygg på at han skulle få som ufortjent gave å komme dit. Men han var selvsagt spent på hvordan det helt konkret kom til å arte seg. I etterkant har jeg tenkt: Tenk om også jeg kunne oppleve den samme tryggheten når det blir min tur til å dø? Kan jeg gjøre noe på forhånd som kan forberede grunnen for at det kan skje?

Dersom vi føyer to ord til et gammelt visdomsord, vil det lyde slik: "*Intet er mennesket vissere enn døden, men intet er uvissere enn dødens time og måte*".

Dersom dette er treffende sagt, har vi en tredobbel grunn til å forberede oss på å dø mens vi ennå har den på avstand og kan tenke klart. De aller fleste av oss bærer dypt inne i oss på en angst for det å dø. Vi tenker ikke på det til vanlig. Mange opplever dette som en uro eller et indre ubehag når tankene dukker fram. Men de fleste av oss klarer å dytte tankene bort og heller tenke på noe annet til vanlig. Vi lever godt med det i hverdagens travelhet. Men hvorfor rømmer vi så altfor ofte unna å tenke på det

som er vår sikre skjebne? Er det ikke bedre å ta fram angsten eller uroen for å se den i øynene? Vil det ikke hjelpe oss at vi innimellom snakker med hverandre om at vi går mot døden, og at vi ikke bare gleder oss til det, men at de fleste av oss også gruer oss. For om vi får et naturlig forhold til det at vi en gang skal dø, kan det kanskje også bli bedre for oss å leve?

Hva er vi egentlig redde for når vi tenker på døden? Vi kan engste oss for mange sider ved det, og her vil jeg framheve fire livsområder ett for ett: *Den fysiske smerten, den mentale smerten, den sosiale smerten og den åndelige smerten*. Hvert av disse områdene fortjener at vi gjennomtenker dem på en slik måte at vi kan møte dem med sinnsro når det blir vår tur til å dø.

A: Den fysiske smerten

1. Kanskje gruer vi oss for *den fysiske smerten* som kan komme i forkant av døden? Kanskje har vi vært med når noen har hatt store smerter på slutten av livet, og så er vi redde for å få det fryktelig vondt selv. Det er sant at noen opplever det vondt å dø, men de fleste gjør ikke det. Legene er nå blitt svært flinke med smertelindring, slik at de klarer å holde de fleste smerter i sjakk. Vi har til og med fått egne avdelinger som har spesialisert seg på pleie av døende i livets siste fase. Noen kan trenge så mye smertelindring at de sovner hen i et slags ubevisst koma. Da kan man noen ganger selv få velge om man heller vil tåle litt smerte for å være bevisst til stede sammen med sine i de siste ukene man lever. Men den som ønsker å slippe mye smerte, kan regne med at et slikt ønske med stor sannsynlighet kan oppfylles.

2. Noen gruer seg slik til smerter eller meningsløshet i livets siste fase at de ønsker å få *aktiv hjelp til å dø*. En slik hjelp har som formål å ta den døendes liv før det ellers ville skjedd. *Det er legens dødbringende injeksjon som tar livet*. Allerede nå er det mulig å reise til utlandet for å få slik hjelp, og den kan også bli et tilbud i Norge om få år. Hvorfor skal man leve når man ikke lenger har noen glede av livet, og i tillegg vet at døden er like om hjørnet? Burde vi i god tid skrive et testamente der vi gir uttrykk for at vi ønsker oss en slik hjelp? Mange mener at det er nestekjærlig, men

det er mange problemer knyttet til det: Hvem skal bestemme hvilke smerter som oppleves som sterke nok til å fortjene hjelp? Mens det er mange som vil føle at de blir hørt på den måten de selv ønsker, vil mange andre føle et, ofte uuttalt, sosialt press til å ønske seg det, slik at andre slipper strevet med å ta hånd om dem. Det som kan være et gode for noen, kan bli et vondt press utenfra på andre.

3. Det stiller seg annerledes med det som vi tidligere kalte *passiv dødshjelp*. Det er riktigere å kalle det *behandlingsbegrensning*. Når man avslutter livsforlengende behandling, er det ikke lenger legen som forårsaker døden, men *man dør av sin egen grunnsykdom*. Formålet er ikke av avslutte livet på et unaturlig tidlig stadium, men å skåne den døende for plagsom eller uvirksom behandling og en uthaling av dødsprosessen. Dette er et valg som det er ganske vanlig at legene stiller døende og deres familier ovenfor i livets siste fase. Da er det en fordel om vi på forhånd har tenkt gjennom om vi virkelig vil ha en behandling som med stor sikkerhet ikke vil kunne forlenge livet mer enn en kort periode.

4. Siden vi har så god smertelindring i dag, er det ingen grunn for oss til å ta avgjørelsen om å dø i egne hender. I stedet for å ønske oss aktiv dødshjelp, la oss heller holde det femte bud: "Du skal ikke slå i hjel" og stole på Gud! Vi vet at vi har en god Far i himmelen som vil gi oss kraft til å møte hver dag. Vi kan be til ham. Vi kan alt nå begynne å be ham om å få en rolig død. Vi kan gjøre det til en vane å be om det jevnlig. Vi trenger ikke engste oss på forskudd. Vi kan stole på at Jesus hjelper både oss og våre pårørende gjennom det som måtte komme. Ingen trenger å få dårlig samvittighet dersom man aksepterer at livsforlengende behandling avsluttes. Da sparer vi hverandre for unødvendige lidelser, og overlater den døende til den naturlige dødsprosessen som går sin gang, i Guds hender. Dersom vi skriver ned våre tanker om dette i godt tid, er vi selvsagt fri til å forandre mening når selve dødsprosessen er i gang, for da kan mye komme i et nytt lys.

B: Den mentale smerten

1. Kanskje gruer vi oss for *den mentale smerten* ved det å miste livet? Det er ikke alle som klarer å møte tanken på det å dø. Noen glir inn i tunge depresjoner eller mister nattesøvnen. Det er vanskelig å måtte avstå fra livet. Vi er så glade i å leve! Men også en slik smerte kan vi legge over i Guds omsorgsfulle hender. Vi kan be ham om å gi oss styrke til å ta farvel med livet når vår tid kommer.

2. I tillegg kan måten vi lever på, gjøre det lettere å ta avskjed med livet. Den som lever livet mens man har det, har lettere for å gi slipp på det! La oss bruke de evnene vi har, være glade når vi kan, og få med oss det vi har lyst til, så sant det er av det gode. Det blir lettere å dø når vi kan si til oss selv: "Jeg har levd livet, jeg har fått mye ut av det". Jeg kjenner en prest som for mange år siden fikk hjerteinfarkt og trodde i et glimt at nå var det slutt. Den første tanken som dukket fram i ham var denne: "Jeg har levd et rikt liv!" Han overlevde og fortsatte som prest i mange år. La oss leve nå, mens vi har livet. Det blir lettere å dø om vi kan si til Gud: "Ta meg om du vil. Jeg har brukt den tiden du gav meg. Jeg har brukt den så godt jeg har kunnet. Jeg har gledet meg over dine gode gaver".

3. Denne saken har også en dimensjon når det gjelder gudsforholdet. Da Paulus tenkte fram mot sin død, skrev han: "Tiden er inne da jeg skal bryte opp. Jeg har stridd den gode strid, fullført løpet og bevart troen. Nå ligger rettferdighetens seierskrans klar for meg" (2 Tim 4,6-8). Han kunne se tilbake på et liv der han hadde levd i Guds nærhet, så langt han hadde maktet det. Det er lettere å ta farvel med livet dersom man hele tiden har lagt vinn på å leve ut også denne siden ved det. Det gir alltid en rolig samvittighet når man vet at man har gjort det man har maktet i ulike sammenhenger, uansett hvor mange feiltrinn man også vet om.

C: Den sosiale smerten

1. Kanskje gruer vi oss for *den sosiale smerten* ved det å dø? Vi vil ikke miste dem vi er glade i og tenker: Hvordan skal det gå med dem når jeg dør? Det er svært fint å bli glad i andre, men den prisen vi må betale, er sorgen over å måtte skilles. Også her

kan vi gjøre det lettere for oss selv. Vi kan ordne oss økonomisk i en familie, slik at vi vet at om forsørgeren faller fra, vil de andre klare seg godt. Det går an på forhånd å lære seg de praktiske ting, slik at begge ektefeller kan finne fram i økonomien, og begge to kan ordne seg mat. Det går an å få en trofast venneflokk som kan være til hjelp for den som blir alene.

2. Det viktigste vi kan gjøre, er hele tiden å *leve åpent og skvært med hverandre*, slik at alle merker at vi har omsorg for dem, og at vonde ting blir oppgjort etter hvert, slik at det aldri vokser opp noe vondt som stjeler år etter år i et forhold. Det er lettere å ta farvel når alt dette er i orden, og vi samtidig vet at den gode Gud vil ta seg av dem som blir igjen. Han vil ikke svikte sine. Minnedelen i en gravferd avsluttes som regel med at presten *lyser fred over den avdødes minne*. Det er lettere for de etterlatte å minnes meg med fred dersom jeg selv har lagt opp til det mens jeg levde. Hva er det da som er viktig? La oss i tide tenke over: Hva ønsker jeg at skal bli framhevet i minneordene om meg på denne avskjedsdagen?

3. Når døden har inntruffet, skal de etterlatte leve videre. De skal foreta mange valg, og dersom man tror at noen av dem kan bli så vanskelige at de kan skape konflikter, kan det være klokt å gjøre sitt til å forebygge det. Det betyr ikke at vi skal falle for fristelsen til å ta *løfter fra de etterlatte* som binder dem på en umoden måte. Når det gjelder gravferdsseremonien og minnesamværet kan vi komme med ønsker, gjerne skriftlig på et ark som andre vet om, men gravferdsdagen er for de etterlatte, og da er det godt for dem å ha frihet til utforme den på den måten som trøster dem best.

4. Mange ganger kan de etterlatte møte et ønske om at de døde blir *kremert* i stedet for begravd i en kiste. Det kan være godt om man har snakket om det på forhånd, slik at det ikke er tvil om hva vi selv står for. For en kristen er det ikke vanskeligere å kremes enn å begravnes i en kiste. I begge tilfelle tas de jordiske levninger vare på i kirkegårdens jord. Forskjellen er at det som i kisten brytes ned over 40 år, brytes ned på bare noen timer ved kremasjon. Begge måter ivaretar hensynet til å ha skikker som kan forenes med håpet om en kroppslig oppstandelse

når Jesus kommer igjen. Men dersom man ønsker askespredning, velger man en skikk som preker mot dette håpet, i tillegg til at man fratar de etterlatte et konkret sted å gå til med sorgen og savnet.

5. Det er dessverre altfor vanlig at etterlatte kommer i konflikter når arveboet skal fordeles. Dersom man har verdier som ikke kan fordeles jevnt, så som hus og hytte, er det en fordel i tide å skrive et testamente eller ordne en avtale om hvordan dette skal løses. Dersom man ønsker å gi noe som gave til veldedige organisasjoner, noe som er særlig aktuelt dersom man ikke har livsarvinger, er det viktig å sette opp et testamente om saken, og sørge for at det blir underskrevet av to vitner. I alle disse overveielsene er det viktig å ha hovedsaken for øyet: Arven skal fordeles så rettferdig som mulig for å unngå ødeleggende krangel mellom dem vi er glade i.

D: Den åndelige smerten

1. Vi står nå igjen med en smerte ved det å dø - *den åndelige smerten*. Vi mennesker tumler med tro og tvil når det gjelder det som skjer etter døden: Hva vil skje med meg? Er det slutt eller er det noe mer? Til og med trofaste kristne kan bli grepet av tvil og anfektelser: Er det sant det vi tror på? Er jeg god nok for Gud, eller vil han måtte dømme meg i dommen? Ikke alle kan oppleve å bli like trygge som han jeg fortalte om i innledningen. Vi er svært ulike av natur, og noen er mer pessimistisk anlagt enn andre. Men alle kan få god hjelp fra Skriftens budskap, hjelp som monner!

Trøstens fundament

2. Det finnes mange kristne som trøster seg med at Gud sikkert kommer til å frelse alle til slutt, for han er jo en kjærlig Gud. De får støtte av kjente teologer som argumenterer for det som kalles *apokatastasis-læren*, nemlig at til sist skal alle ting gjenopprettes, noe som innebærer alles frelse. Problemet med dette flotte håpet er at man må se bort fra tallrike utsagn i Skriften om at livet har to utganger, og at fortapelsen er en av dem. Når Bibelen er klar på noen annet, kan vi da ta sjansen på å

trøste oss med at alle sikkert kommer til å bli frelst? Vi kan selvsagt håpe på at det vil gå slik, men vi må vel ta høyde for at Bibelen kan ha rett? Det vil være uklokt av oss å satse på en trøst som det til sist viser seg at det ikke er hold i. Vi har ikke fullmakt til å sensurere Skriftens ord på utilbørlig vis.

3. Det finnes også mange døpte som inntar et *ingen-kan-vite-standpunkt*. De ser at det er mange ulike meninger om hva som skal skje etter døden, meninger som ofte spriker i motsatte retninger. Det tar de som et tegn på at det er umulig for oss å vite hva som skal skje, og dermed må vi vente og se. Kanskje er det ikke noe som helst etter døden? Dette er en trøst som mange griper til på en altfor lettvindt måte. Dersom Gud finnes, vil han holde oss til ansvar for om vi har gjort vårt beste for å *undersøke om det finnes informasjon om saken som er mer pålitelig enn alt annet*. Det gjelder særlig døpte kristne som har Skriften for hånden hele tiden. Vi har ingen unnskyldning dersom vi ikke tar på alvor den informasjonen som vi har alle forutsetninger for å forstå.

4. Det nye testamente roper ut at Jesus både er kommet til oss fra Guds himmel og har overvunnet døden med sin oppstandelse. Det siste er fortalt på en troverdig og vitnefast måte. Dersom det er sant, har vi faktisk fått troverdig informasjon om det som skjer etter døden med alle mennesker, uansett hva de selv måtte tro og mene. Vi har fått den fra en som har god greie på hva han snakker om. Derfor er en av våre viktigste forberedelser at vi setter oss så godt inn i dette, at det vi ender opp med å tro på, baserer seg på mer enn overfladiske og populære tanker i tiden.

5. Overalt i livet er det slik at *det beste grunnlaget å basere viktige beslutninger på, er pålitelig og god kunnskap om saken*. Dersom vi vet hvordan livet skal ende, har vi et godt grunnlag for å gjøre de viktige livsvalgene i tide. Den som kjenner det store målet, kan velge midlene som fører dit på en klok måte. Det nye testamente forkynner for oss at livet egentlig er en stor kamp mellom djevelen og hans onde åndehær og Gud og hans gode englemakter. De kjemper om mennesker for å få dem over på sin side. Mer eller mindre bevisst gjør vi viktige livsvalg som enten medfører at vi kjemper på ondskapens side eller på Guds gode kjærlighets side.

Men en dag skal Gud og kjærligheten seire. På den dagen skal alle på hans seirende side få sin store belønning, mens alle på det tapende laget skal oppleve å fortapes borte fra Guds gode ansikt. Ingen av oss klarer å være nøytrale i denne kampen, og derfor kan ingen av oss unngå enten å bli med i den evige frelsen eller den evige fortapelsen.

6. Siden både evig liv og fortapelse er realiteter utenfor vår verden, er de ikke bundet av tid og rom slik vi opplever livet. Dermed er det ikke mulig å beskrive helt konkret hva dette vil bestå i. Dette kan bare beskrives i bilder, det som vi kaller *metaforer*. Himmellivet beskrives i bilder som er vakre og tiltalende slik at vi får lyst til å komme dit. Fortapelsen beskrives i bilder som vekker angst og avsky, slik at vi får lyst til å unngå det. Men disse bildene er altså gitt oss for å understreke sakene, ikke for å beskrive deres reelle innhold. La oss være dette bevisst når vi leser, slik at vi ikke smiler av himmelbildene som altfor barnslige, og av fortapelsesbildene som altfor overdrevne til å være troverdige. Vi må ikke miste nattesøvnen av fortapelsesbildene, for det er ikke deres hensikt. Vi må ikke låne øre til predikanter som måtte utnytte dem slik at de tror de kan skremme folk til å bli kristne.

Trøstens innhold

7. Skriftens ord gir oss en usedvanlig god hjelp mot den åndelige smerten. Det går an å vite på forhånd at man er helt trygg på å være på den rette siden i livskampen. Det er nemlig ikke vår kampmoral og våre fortjenester som vil bli avgjørende. Skriften vitner om at *Jesus sonet alle våre synder, slik at vi kan få full tilgivelse* når vi ber om det. Derfor kan Johannes skrive i sitt første brev:

"Dersom vi bekjenner våre synder, er han trofast og rettfærdig, så han tilgir oss syndene og rensar oss for all urett... Om noen synder, har vi en talsmann hos Far, Jesus Kristus, Den rettfærdige. Han er en soning for våre synder... Se hvor stor kjærlighet Far har vist oss: Vi får kalles Guds barn, ja, vi er det!... Nå er vi Guds barn, og det er ennå ikke åpenbart hva vi skal bli. Men vi vet at når han åpenbarer seg, skal vi bli lik ham, for vi skal se ham som han er" (1 Joh 1,9; 2,1-2; 3,1-2).

Vi finner mange slike utsagn om frelsen ved Guds nåde alene som grunnlag for å bli med til det evige livet. I det følgende vil jeg trekke fram tre av de viktigste. Les dem sakte, ta tid til å la ordene synke inn i deg slik at de får prege deg.

8. Et av de mest kjente avsnittene i Bibelen er et som oppsummerer Skriftens budskap på en så treffende måte at vi ofte kaller den første setningen for *Den lille bibel*:

"For så høyt har Gud elsket verden at han gav sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal gå fortapt, men ha evig liv. Gud sendte ikke sin Sønn til verden for å dømme verden, men for at verden skulle bli frelst ved ham. Den som tror på ham, blir ikke dømt. Den som ikke tror, er allerede dømt fordi han ikke har trodd på Guds enbårne Sønnns navn" (Joh 3,16-18).

Det er altså Gud som har gjort det som skal til for at vi kan frikjennes. Vår utfordring er å slutte oss til dette i tro og tillit.

9. Jesus følger opp dette noen år senere ved å vekke opp sin venn Lasarus fra den graven der han hadde ligget død i tre dager. På den måten viste han at han hadde makt til å vekke opp hvem han ville og gi dem nytt liv. Like før han gjorde underet, kom han med et utsagn som ofte blir lest høyt ute ved graven etter at kisten er senket i jorden:

"Jeg er oppstandelsen og livet, sier Herren. Den som tror på meg skal leve om han enn dør. Og hver den som lever og tror på meg, skal aldri i evighet dø!" (Joh 11,25-26).

10. Et av de mest talende eksemplene i Bibelen er noe som hendte den dagen Jesus ble korsfestet. Da står det mye om at folket og dets ledere spottet Jesus, og at en av forbryterne som var korsfestet sammen med ham, gjorde det samme. Så fortelles det videre om den andre forbryteren, han som hang på andre siden av Jesus:

"Men den andre irettesatte ham og sa: "Frykter du ikke Gud, enda du har samme dom over deg? For oss er dommen rettferdig, vi får bare igjen for det vi har gjort. Men han har ikke gjort noe galt." Så sa han: "Jesus, husk på meg når du kommer i ditt rike!". Jesus svarte: "Sannelig, jeg sier deg. I dag skal du være med meg i paradiset" (Luk 23,40-43).

Her møter vi en som har kjempet på det ondes side på en så grusom måte at korsfestelse ble ansett som passende straff. Han var trolig drapsmann.

Men selv for en slik forbryter, og selv i livets siste time når han ikke hadde noen sjanse til å forbedre seg, selv da kunne han få tilgivelse og bli med inn til den evige gleden. Dersom Jesus kunne gi et slikt tilsagn til en slik mann, har vi ingen grunn til å tvile på at han også ønsker å gi det til oss!

11. Denne tilgivelsen kan også rekkes oss helt konkret i *nattverden og skriftemålet*. Vi kan være like sikre på at vi mottar både tilgivelse og ny kraft fra Gud, som at vi kjenner brød og vin gli ned spiserøret vårt, og kjenner prestehånda på hodet under skriftemålet. Siden vi alle kan føle oss sikre på at vi får del i de ytre realitetene, kan vi også føle oss trygge på at vi får del i de åndelige. Dette er altså den beste medisinen for å slukke den åndelige smerten ved tanken på døden, at vi hele livet hører Guds ord slik at vi tror det, og bruker sakramentene slik at vi kjenner det på kroppen.

12. Vi gjør også klokt i å bruke *kirkeåret* som hjelp til å tro dette. Hvert eneste år kommer viktige merkedager igjen som en mulighet til oss: Det gjelder særlig påskedagen, 17. søndag i treenighetstiden som ofte kalles høstens påskedag, og allehelgensdagen. Den som lever seg inn i håpstekstene på disse dagene, får en jevnlig hjelp til å tro på Guds løfter slik at man slutter seg til dem. Påskebudskapet har også inspirert kunstnere til å skrive flotte salmer og male håpefulle bilder av oppstandelsen og det evige livet. Vi kan styrke troen ved å synge salmene og meditere foran bildene.

13. Selve grunnlaget for kristenstanden er altså at vi tar i mot den store gaven fra Jesus i tro. Det er nok til å innlemmes på hans side i den store kampen. Men Paulus sier at troen skal være "virksom i kjærlighet" (Gal 5,6), og han utdyper det i Efeserbrevet:

"For av nåde er dere frelst, ved tro. Det er ikke deres eget verk, men Guds gave. Det hviler ikke på gjerninger, for at ingen skal skryte av seg selv. For vi er hans verk, skapt i Kristus Jesus til gode gjerninger, som Gud på forhånd har lagt ferdige for at vi skulle vandre i dem" (Ef 2,8-10).

På nådens grunnlag er det altså slik at det kristne livet kan anses som Guds verk gjennom oss, og ikke noe vi skal prestere i egen kraft.

14. Det er altså helt naturlig at den som har fått rett til å høre til på Guds side, også tar konsekvensen av det og kjemper for hans sak i verden så langt man makter det. Det gjøres ikke for å fortjene frelsen, men fordi mennesker rundt oss trenger det. Derfor har Johannes i sitt tredje kapittel et annet perspektiv på det store *enten-eller* i fortsettelsen av det han skrev om troens grunnleggende betydning (se punkt 8 ovenfor). Troen og vantroen får følger. Derfor kan han skrive som den naturligste sak av verden:

"Dette er dommen: Lyset er kommet til verden, men menneskene elsket mørket høyere enn lyset, fordi deres gjerninger var onde. For den som gjør det onde, hater lyset og kommer ikke til lyset, for at hans gjerninger ikke skal blir avslørt. Men den som følger sannheten, kommer til lyset, så det skal bli klart at hans gjerninger er gjort i Gud" (Joh 3,19-21).

15. Det er altså *helt unødvendig* for en kristen å ha *angst for den åndelige smerten*. Det som skal til for å frikjennes i dommen, blir gitt oss som en gave fra Gud. Vi trenger ikke være perfekte. Men om vi er oppriktige mot ham, vil han tilgi oss og reise oss opp igjen. Du kan bli trygg på din frelse her og nå! Du som er døpt og tror på Jesus, du kan ha visshet om dine synders forlatelse, om evig liv og salighet. Dersom vi ikke har det, så kan vi ta mot til oss og snakke med noen om det. For den åndelige siden ved dødsangsten, den kan vi virkelig gjøre noe med. Dessuten er det slik at den som er trygg i dødens åndelige dimensjon, får mer overskudd til å takle de andre smertefulle sidene ved det å dø.

16. De siste ordene som Jesus sa til Marta før han gjorde de store underet med Lasarus, de kan også vi ta til oss: *Sa jeg deg ikke at hvis du tror, skal du få se Guds herlighet?* (Joh 11,40). Like etter stod Lasarus opp fra de døde. Det ønsker Jesus at hver og en av oss også skal få oppleve. Det er altså all grunn til å avslutte også denne prekenen slik som vi alltid gjør i kirkene våre:

*Ære være Faderen og Sønnen og Den hellige Ånd,
som var og er og blir én sann Gud fra evighet og til evighet. Amen.*

Litteratur

A: Originaltekster:

Reformasjon nå. Luther som utfordring og ressurs for Den norske kirke. Per Kristian Aschim og Tarald Rasmussen (red.). Presteforeningens studiebibliotek 50. Eide forlag, Stavanger 2016.

Verker i utvalg. Egentlig: *Martin Luther. Verker i utvalg I-VI*, Gyldendal, Oslo 1979-1983.

De fleste har lett tilgang til internett, og der finnes *Verker i utvalg* utlagt til å leses online på følgende måte: Gå til bibsys.no, velg «søk litteratur i Oria», klikk for å søke i Oria uten å velge institusjon, skriv i søkefeltet: *Martin Luther Verker i utvalg*. Man kommer nå til ei side der man kan velge å lese i de seks bindene. Klikk på ikonet foran den boka du skal lese i, og boka kommer fram til lesning.

De tekstene som har inspirert dette heftet, kan leses i sin helhet på følgende steder:

Innledning

"Annen Salmeforelesning" fra 1519 finnes i *Verker i utvalg i bind I*, s100-141.

Kap 1: Dåpens doble betydning

«*En preken om dåpens hellige ærverdige sakrament*» fra 1519
 - finnes i *Reformasjon nå* på s97-108
 - og i *Verker i utvalg i bind I*, s311-321.

"Om dåpen" fra *Store katekisme, fjerde del*
 - finnes i *Reformasjon nå* på s 109-118
 - og i *Verker i utvalg i bind V*, s317-327.

Kap 2: Nattverdens doble fellesskap

«*En sermon om Kristi legeme og om broderskapene*» fra 1519

- er å finne i *Luthers skrifter i udvalg, Bind I. De reformatoriske hovedskrifter.* Forlaget Aros, 2. utgave 1980, ss128-150.

- Det finnes også i Sigurd Normanns norske oversettelse på internett. Gå til *lutherdansk.dk*, velg "Luther på norsk" og deretter "Om Kristi sanne legemes høyverdige sakrament". Her er ikke sidetall, men en oversikt til venstre gjør det lett å finne fram til begynnelsen av hvert hovedavsnitt.

Jeg har brukt den siste oversettelsen. men siden språkbruken der er noe gammeldags, har jeg forenklet og modernisert formuleringer her og der, slik at det skal blir lettere å lese.

«*Luthers store katekisme*» fra 1529

- finnes i *Verker i utvalg* i bind V, s243-340.

Kap 3: Dødens fire smerter

«*En preken om det å forberede seg på å dø*» fra 1519

- finnes i *Reformasjon nå* på s225-238.

- og i *Verker i utvalg i bind I*, s297-310.

Tips til gruppesamtale

Det er en fordel om gruppens medlemmer har lest gjennom det avsnittet som skal behandles før samlingen. Men det går også an å møtes uforberedt, og så lese et passende avsnitt høyt for de andre etter tur, og ta en samtale etter det.

Hver av prekenene har en **innledningsdel**.

Denne kan man nøye seg med å lese, og bare bruke tid til å oppklare for hverandre det som måtte være uklart.

Hver av prekenene har **hoveddeler A, B, C, og de siste også D**. Her kan man stoppe opp etter hver del, og la hver enkelt komme til orde med følgende:

- Er det noe her som jeg synes er vanskelig å forstå?
- Er det noe her som jeg fant særlig oppbyggelig eller utfordrende for egen del?
- Er det noe her som jeg synes er vanskelig å akseptere, og hvorfor det?

HEFTE 2: DÅP, NATTVERD OG DØD

Dette heftet er det andre av fire hefter som forsøker å formidle inspirasjonen fra Luthers skrifter til vår tid. Det er gått 500 år siden de ble skrevet, men siden de hadde som hovedsak å framstille Skriftens budskap så klart som mulig, framhever de anliggender med varig verdi som fortsatt kan inspirere.

Dette andre heftet holder fram den inspirasjonen som vi kan få av å tenke på hva dåpsdagen gav oss og utfordrer oss til, på hva nattverden betyr for oss som styrkemåltid gjennom livet, og på hva det å forberede dødsdagen kan gi av livshjelp til å leve godt nå. Dåpsdagen gir hjelp til å tolke livet, nattverden hjelp til å leve livet, mens forberedelse til dødsdagen gir hjelp til å ta avskjed med livet.

Heftet er skrevet i forbindelse med 500-års-jubileet for reformasjonen som ble markert høsten 2017. Det er skrevet av Kjell Arne Morland, som er sokneprest og bor på Melhus.

